

Ilisimatusaat

Ilisimatusarfimi ilisimatuutut
misissukkat

Kulturi

- 3 Nunatsinni isiginnaartitsisarneq ukiuni 200-ni: 1820-2020 Birgit Kleist Pedersen
6 Kalaallit inuuusuttut maligassiuisut – taking Nuuk City to the world Rosannguaq Rossen
8 Nunamut tamarmut atuuttumik tv-qarnerup ukiui siullit quilit Aviaq Fleischer
10 Nunani killerni teologiip silarsuua Aage Rydstrøm-Poulsen
12 Puisiminertugassatsinnik ullumi tunisigut – Ataatarpooq pillugu Flemming A. J. Nielsen

Inuaqatigiilerineq

- 15 Namminersorneq, paradiplomati aamma Issittumi ilinniartitaaneq Maria Ackrén
17 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqarneq Bonnie Jensen
19 Nunanit allanit nutaarsiassat Signe Ravn-Højgaard

Atuartitsineq

- 21 Pinngortitalerinermik ilinniartitsinerit imaqarluartut Lars Demant-Poort
23 Tunumi nunaqarfimmiuqaqqanik ungasianit atuartitsineq Anders Øgaard
25 "Ilikkagaqarneq nuannaalersitsisarpog" Lars Demant-Poort aamma Louise Pindstrup Andersen

Peqqissaaneq

- 28 Sisimiuni utoqqarnut inissiat eqqaanni aneefissat Kamilla Nørtoft, Lise Hounsgaard aamma Tenna Jensen
31 Illeqput naartusunut iluaquusersuisinnaasut Ruth Montgomery-Andersen
34 Nuummi utoqqaat periarfissaat Tine Aagaard

AAQQISSUISOQ

FLEMMING A J NIELSEN

NUTSERISOQ

SVEND MØLLER

ILIORAASOQ

JETTE BRANDT

KUKKUNERSIUISARTOQ

MARIIA SIMONSEN

Birgit Kleist Pedersen,
immikkoortaqarfimmi
pisortaq, Oqaasileriner-
mut, Atuakkialeriner-
mut, Tusagassiutileriner-
mullu Immikkoortaq.
bipe@uni.gl

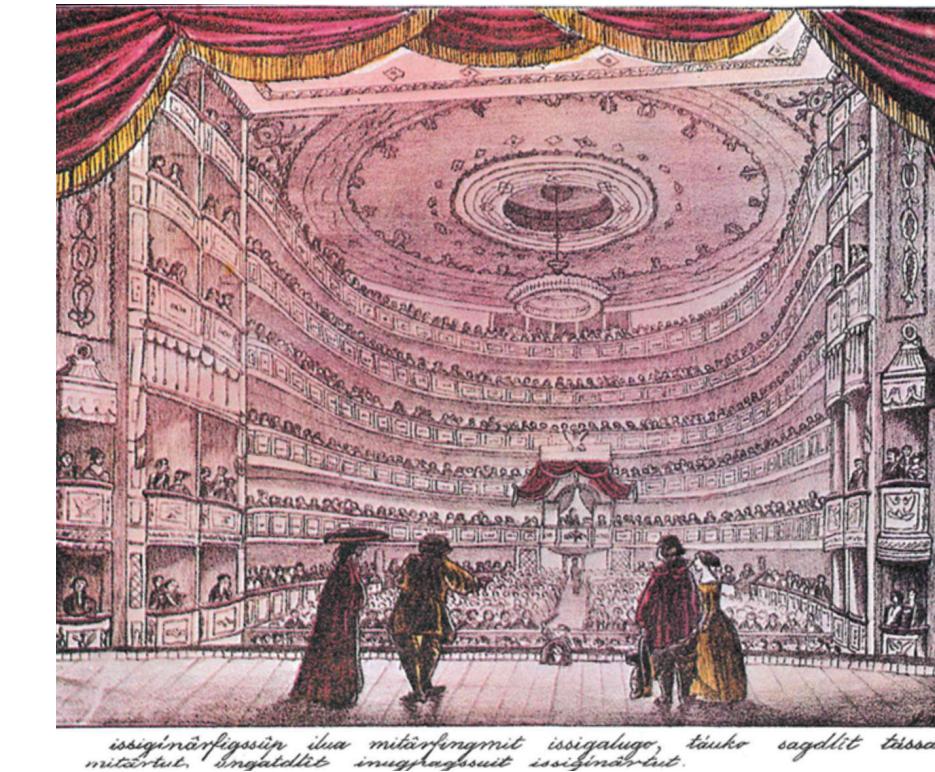
Nunatsinni isiginnaartitsisarneq ukiuni 200-ni: 1820-2020

Birgit Kleist Pedersen

Isiginnaartitsisarneq Kalaallit Nunaannut annguppoq 1819/20-mi, taamani Aasiannut ajoqersuiartortitap Peder Kraghip Bernhard Severin Ingemannip isiginnaartitsissusiaa biibilimi oqaluttuanik tunngaveqartoq *Røsten i Ørkenen* (*Johannesip Kuisisup nipaa inoqajuitsumi*) kalaallisunngortim-magu. Taanna Johannesi Kuisisoq pillugu isiginnaartitsissusiaavoq. Oqaluttuaq kalaallit nalunngilaat Testamentitaami allassimammat. Isiginnaartitsissullu assammik allagaq taanna atorneqarluarpoq ”ilaatigut atuaannarlugu ilaatigullu assillugu allaqqillugu, nuannarineqaqigami, atuassallugu tusassallugu-luunniit qatsutassaannginnami”, soorlumi Peder Kragh ullorsiutimini taama allattoq. Aatsaat 1874-imi kiisami naqitertippaa.

Tamanna ukiunik marlunnik sioqqullugu, tassa oktobariip 28-anni 1872, atuagassiami nuna tamakkerlugu saqqummersartumi *Atuagagdliutini* (1861-imi pilersineqartumi) assiliartaliunneqartukkut kalaallit atuartartut siullerpaamik takussutissinneqarput Europami isiginnaartitsisarfiup qanoq ittuusinnaaneranik.

Assiliaq ujaqqamik kigartukkamik naqitaq ima oqaase-qartaqarpoq: ”Isiginnaarfissuup ilua mitaarfimmit (sce-nemit) isigalugu. Taakku sallit tassa mitaartut (isigin-naartitsisartut)], ungallit inuppassuit isiginnaartut.”

Taamani kalaallit atuartartut qaammaasatik tunngav-galugit paasiumpaatsissimassajunnarsivaat assilissami immikkuulualuttorpassuit suunersut.

Kalaallit Nunaanni isiginnaartitsisarnerup oqaluttuarisaanerani siusissumi 1930-kkut tikivillugit kalaallisut isiginnaartitsisarnermik ingerlatsisuunerusut tassaasimap-put qallunaat Kalaallit Nunaanni najugaqartut, Europa-miut isiginnaartitsissusiaannit grækerillu alianartuliaan nit isumassarsillutik isiginnaartitsinernik aaqqissuussi-sarsimasut. Taavali kalaallit namminneq isiginnaartit-seriaasiinik ineriartortitsisoqarpoq arlalinnik, ilaatigut politikkimut tunngasunik imaluunniit inuiaqatigiinni pisartunut uparuaaniutinik. Avannaani palasi Karl Heilmann (1893-1958) taamaalilluni 1936-imi saqqummer-sitaqarpoq isiginnaartitsissutnik marlunnik, pingasunik immikkoortulinnik, taallugit *Isiginnaartitsissutit marluk*. Kristumiussutsimut ikaarsaarnermi pissutsit isiginnaartitsissutini sammineqarput.

1934-mi ajoqi atuakkiortorlu Pavia Petersen (1904-1943),

Hans Lyngep ilinniaqataa ikinngutigilluagaalu, isiginnaartitsissusiorpoq *Ikinngutigiinnik* taallugu. Taanna inuiaqatigiinni pissutsinik piviusunik tunngaveqarpoq umerualiarinnittuulluni, atuakkiortup nammineq kristumiutut isumaanik aallaaveqartoq. Taanna 1938-mi qallunaatuungortitaavoq taallugu *Vennerne*, 1958-mi naqiterneqartoq. Isiginnaartitsissutip aallaqqaasiutaani erinarsuummi isiginnaartitseriaatsit dramap, tragediep aamma komediep, teatereqarnerullumi, ilisarnaataat soqtigavinavissortumik taaneqarput – itsarsuaq grækerit isiginnaartitsisarnerat qujassutissaqarfigalugu. Drama inuunermi aalajangiiffigisassanut angisuunut najoqqutasiiivoq: "Inuiaat inuunerat ikioqaammi dramat". Tragedie nassuiarneqarpoq tassaasoq "pisut ilunngunarnerannik siaarsisoq". Komedie tassaavorooq "ileqqut tissinarnerannik uleersisoq". Teaterilu "inunni pingaaeveqaaq", "quiasunnerinnavik" pinnagu aammali "taratsutut qajumik mamaqusiisoq".

Tamatuma nalaani Hans Lynge (1906-1988) kalaallisut

isiginnaartitsissusiornerup tungaatigut tunniussaqarnerpaavoq, isiginnaartitsissutissat allallugit, isiginnaartitsisussanik ilitsersuilluni, aammalu aalajangersaasarlu ni isiginnaartitsisut sunik atisaqassanersut isiginnaartitsiviullu tunulequataa qanoq assiliartalersorneqassaner-

soq, isiginnaartitsinermilu suut atortorissaarutigineqasanersut. Nuummi Aliikkusersuisartut Isiginnaartitsisartullu Peqatigiiffiat (NAIP) suleqatigisaramiuk, aammalu Knud Rasmussenip Højskoliani dramamik ilinniartitsarami, Hans Lynge inuussutissarsiutiginagu isiginnaartitsisarnermut angisuumik pingaaruteqalerpoq. Aammali Tuukkaq Teater aamma Silamiut suleqatigilluarpai 1988-imi toqussi tikillugu, taamalu inuussutissarsiutigalugu isiginnaartitsisarnermut pingaaruteqartumik sunniuteqalerluni.

Tuukkaq Teater 1975-imi Danmarkimi pilersinneqarpoq. Siunertaavoq kalaallinik isiginnaartitsisartunik ilinniartitsinissaq, kalaallillu kulturiannit isumassarsianik isiginnaartitsissuteqartarnissaq. Taamaalilluni kalaallisut isiginnaartitsisarneq inuussutissarsiutinngoriartulerpoq, oqalullunilu isiginnaartitseriaasitoqaq timip aalaasiisigut isiginnaartitsinermik tapertassaqalerpoq. Tassa nutaalior-toqarpoq isiginnaartitseriaaseq timip aalaasiisigut, qitaa-sarnikkut, erinarsornikkut kiinarpalersornikkullu inger-

lanneqartoq atorlugu. Inip isiginnaarfiup isiginnaartullu, taamalu aamma scenep isiginnaartitsiviusup isiginnaartitsisartullu ataasisutut misigineqartarnerat ilisarnaataavoq isiginnaartitseriaatsimut Silamiut Teaterimit 1984-imit ingerlateqqinnejartumut. Timip aalaasiisigut isiginnaartit-seriaatsip saniatigut Silamiut aamma ingerlataqarput oqaatsit atornerullugit isiginnaartitseriaatsimik, ilaatigut kalaallisut oqaluttuatoqqanik tunngaveqartunik ilaatiigullu oqaluttuassarsianik nunanit allanit pisunik, kiisalu nipiwersukkanik tunngaveqartunik. Tassani ilaatigut taasariaqarpoq *Qasapip ullua kingulleq*, qallunaatsiaat nungutaanerat pillugu Villads Villadsen-

ip taalliaanik (1965-imeersumik) tunngaveqartoq. Taanna "inuiattut isiginnaartitsissusiamik" nunatsinni siullersaamik taasariaqarpoq, tassa kalaallit qanoq pisimanerminnik namminneq oqaluttuatoqaannik aallaaveqarmat.

Kalaallit Nunaanni isiginnaartitsisarfekarnikkut oqaluttu-

arisaanerup immikkoortuisa sisamaat 2011-mi aallartipoq Kalaallit Nunaanni teatereqarneq pillugu inatsiseqalermat, taamalu Nunatta Isiginnaartitsisarfia pilersinnejarmat. Tamatumma kingorna isiginnaartitsisarneq ineriaroqqippoq oqalulluni isiginnaartitsinermit timip aalaasiisigut isiginnaartitsinermut, inersimasunut meeqqanullu, Nunatta Isiginnaartitsisarfia nammineq isiginnaartitsissusiaasigut nunanillu allanit isiginnaartitsartortoqartarneratigut.

Kalaallit Nunaanni isiginnaartitsisarnerup oqaluttuassar-taa maannamut ataatsimoortumik allaaserineqarsimanngilaq. Taamaattumik eqqarsaatigineqarpoq atuakkiortoqassasoq 1820-mit 2020-mut tamatumani qanoq pisoqarsimaneranik allaaserinniffiusussamik, taamalu Kalaallit Nunaanni kulturikkut oqaluttuarisaanerup ilaanik pingaa-rueteqartumik tamatuminnga tamatumalu inuiaqatigiinnut sunniutaanik paassisutissiiniartussamik.

"Hans Lynge – en passionate amateur i tilblivelsen af den grønlandske teaterscene", Peripeti – tidsskrift for dramaturgiske studier (suli saqqummersinneqanngitsoq)

Rosannguaq Rossen,
adjunkti ph.d.-nngorniar-
toq Oqaasilerinermut,
Atuakkialerinermut
Tusagassiuutileriner-
mullu Immikkoortoq.
roro@uni.gl

Kalaallit inuusuttut maligassiuisut – *Taking Nuuk City to the World*

Rosannguaq Rossen

Ph.d.-inngorniutigivara: Atisat aallaavigalugit kalaallit nunaqqatigiittut avammut imminnut nittarsaannerat, *nation branding*. Tamatumunnga atatillugu misissorpara kalaallit inuusuttut internettikkut inoqatinut attaveqaati-ni maligassatut *influenceritullu* imminnut nittarsaannerminni minnerunngitsumillu atisat meqqii aalajangersimasut pillugit ussassaarinermi atuisarnerat.

1970-ikkut qiteqqunnerannit kalaallit eqqumiitsuliaat, nipilerugaat atisaliaallu politikkikkut eqeersimaaqqiler-nermi atorneqarput, pingartumik Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu kalaallit inuusuttut akornanni. Kalaallit kulturikkut ilisarnaataat, tassa atortut atisallu inuppas-suarnit Kalaallit Nunaannit tunngatinneqartartut politikkut ilisarnaatitut atorneqarput namminersornerulernerup 1979-imi atuutilersup sulissutigineqarnerani. Tamanna sakkortuumik malunniuteqqippoq 2009-p missaani Kalaallit Nunaata namminersulerniarnerata na-laani. Kalaallit atisaliaat Kalaallit Nunaata nunani tama-laani nittarsaaneeqarnerani atorneqalerput, ilaatigut kalaallit pigiliutiinnakkamik isummerfigineqartarnerat

akiorniarlugu (kalaallit qallunaallu tusaamasat ikiorti-galugit), ilaatigullu atisanik ilusilersuisartut kalaallit Danmarkimi najugaqartut, kingusinnerusukkullu aamma Kalaallit Nunaanni najugaqartut, suliaat siullerpaaamik amerlasuunngorlugit nioqquqtiissiarineqartut tuniniar-neqartullu ilisimaneqalersikkumallugit.

Kalaallilli inuusuttut ilaasa atisaliornermi kulturikkut ilisarnaatinik atuineq qatsussimagunarpaat, inuiatigiissutsimik pingartitsivallarneq tusagassiuutitigut malunnarseqqammat. Taamaammat 2016-imi angutit inuusuttut marluk Nuummiut nutaanik atisaliorpuit taallugit *Bolt Lamar* (www.boltlamar.com). Taakku allaassutigaat kalaallit kulturikkut ilisarnaataannik atuinnginnamik, nunanili tamalaani tusaamasat marluk aqqi katillugit atoramikkit – tassa arpattartoq Usain Bolt aamma rappertartoq Kendrick Lamar. Taamaallillutik kalaallit kulturikkut ilisarnaataat atorlu-git atisaliaannarnik atuiniaqqajaasarneq akerlilerpaat. Atisat meqqiat nutaaq taanna saqqummerpoq nuan-narineqarluartup *Inuit Quality Clothes of Greenlan-*

dip (www.inuitquality.gl) atisat meqqiisa Kalaallit Nunaanni "najugaqartut" ilaata pilersinneqarneranit ukiut sisamat qaangi-uttullu. Atisat meqqii Kalaallit Nunaan-neersut taakku nu-annarineqarluarput imminut nittar-saannermi Kalaallit Nunaatalu nittar-sanneqarnerani

Pinnersaasartoq
Youtuberilu Natascha
Pedersen Instagramimi
120.000-inik malin-naasoqarpoq.
Torontomi assilisissi-masoq.

atorneqarlutik, soorlu Facebookimi Instagramimilu, inoqatinut attaveqaatit taakku nunarsuarmi tamarmi pisisussarsinissamut aqqutaasinjaalluarmata.

Kalaallit Nunaanni Facebookimik atuisunut 37.000-it missaanniittunut nunarsuarmut tamarmut attaveqarnissaq ajornanngitsuarssuovoq. Ikinngutigii Michaela aamma Mala Facebookimi 11.000-init amerlanerusunik malinnaasoqarlutik nunarsuarmik kaajallaapput assilsanik, filminik livevideunillu ilioraasarlutik, taamalu misigisartakkatik nuannersut malinnaasorpassuarnut takusassiarisarlugit.

Kisiannimi *influencerit* suut-uku, aamma kikkuuppat? *Influencerinik* taaneqartartut ullaat tamaasa inoqatinut attaveqaatini malinnaasunut tuusintilinnut arlalinnut annguttarput. Taamaalillutik internettikkut inoqatinut attaveqaatinik tamakkuningga atuisut ilarpassuinut sunniuteqarsinnaasarput. Kalaallit *influencerit*, soorlu pinnersaasartoq Natascha Pedersen (26-nik ukiulik), OL-imi

sisorartartoq Laila Friis-Salling (32-nik ukiulik) kiisalu ikinngutigii nunarsuarmi angalasut, Michaela Eliassen (25-nik ukiulik) aamma Mala Johnsen (26-nik ukiulik), tamarmik inoqatinut attaveqaatini tuusintilikkutaanik malinnaasoqarput, taamaattumillu kalaallit atisaliaannik nittarsaasinjaallutik. Aammami kalaallinut inuusuttunut allanut suli silarsuarmut nikissimanngitsunut maligasaasinnaapput. Inuusuttut taakku sisamat assigiissuti-gaat tamarmik nunarsuarmut aallarsimagamik takorluukkaminnik misigisaqarusullutik. Atisat aamma taa-maalillutik atorneqalerput Kalaallit Nunaata Danmarkilu avataanni silarsuaqarneranik oqariartuutitut.

Atisat nalunaajaatinik imaqartuarsimapput, soorlu naalagaaffit inuiaqatigiilluunniit sumut ingerlanerannik. Politikkikkut pissutsinut nutaanut ingerlavugut? Nunami politikkikkut nipi qanoq ittuua? Inuiaqatigiit aarleqqute-qarpat imaluunniit sammivimmuit aalajangersimasumut nikikkiartorpat? Atisat tarrarsuutaapput sunut Kalaallit Nunaanni kulturikkut pisunut tamanut.

M&M on Worldtour. Ikinngutigii Michaela aamma Mala Facebookimi nunarsuarmi angalanermanni 11.500-nik malinnaasoqarput. Uani Michaela Eliassen Bolt Lamarimik nasaqarluni Amerika Kujallermi assilisissimavoq.

Aviaq Fleischer,
adjunkti ph.d.-ngorniar-
toq, Oqaasilerinermut,
Atuakkialerinermut
Tusagassiuutileriner-
mullu Immikkoortoq.
avfl@uni.gl

Nunamut tamarmut atuuttumik tv-qarnerup ukiui siullit qulit

Aviaq Fleischer

Kalaallit Nunaata Radioata (KNR-ip) tv-kkut takusasianik nammineq sulianik aalla-kaatitsarnerani ukiut siullit qulit ilisimatusarfigaakka. Tusagassiorfitta pisortanit pigineqartup tv-kkut aallakaatitseqqaarnera pivoq 1982-imi novembarip aallaqqaataani nal. 19.30. Taamani sinerissami radiukkut aallakaatitsinermi atortorissaaru-taasoq radiokæde tamakkiisumik inerisarneqarsimann-gilaq, taamaattumillu illoqarfinni nunaqarfinnilu 15-iin-naagallartuni innuttaasut aallakaatitamik siullermik tamatuminnga isiginnaarsinnaapput – tassa avannaani Ilulissaniit kujataani Nanortalimmuit. Toqqaannartumik aallakaatitsinermi tessani nalunaaquittap-akunneranik sivissussuseqartumi ilassinnittuupput radiup pisortaa Peter Frederik Rosing, naalakkersuisut siulittaasuat Jonathan Motzfeldt, aaqqissuisoq Søren Bach aamma tv-utileqatigiit siulittaasuat Mogens Bloch Poulsen.

Toqqorsivimmi alutornartussarsiorluni ujaasigaanni sunik nassaassanerluni nalunartarpooq, qujanartumilli aallakaatitaq siulleq taanna tammatsaalisaavoq. Tassani paasitinneqarpugut KNR-ip aammattaaq tv-kkut aalla-

kaatitsarfittut atulernissaa ukiuni pingasuni piareer-sarneqarsimasoq.

Imaanngilarli aatsaat 1982-imi Kalaallit Nunaanni tv-mik isiginnaartoqartalersimasoq. Naaggali. Siusinnerujus-suakkulli inuit fjernsynitaartorlutillu videomaskiinanik pigisaqalereersimasut amerlaqaat, illoqarfitt nunaqar-fillu tv-iutileqatigiffi namminneq takusassortarmata filminillu aallakaatitsisarlutik. 1966-imi tv Kalaallit Nu-naanni atugaalerpoq. Tv-iutileqatigiit aallakaatittagaat agguaqatigiissillugu ullormut nalunaaquittap-akunneri-nik 3-niit 5-nut sivissussuseqarput, sapaatip-akunneranut ulloq ataaseq tv-kkut aallakaatitsiffiusanngikkaluartoq. 1971-imi tv-utileqatigiit ingerlalluartut 15-iupput, 1982-imi 25-nngorsimallutik.

Aallakaatitassanik allattuiffitoqqat takutippaat kalaallisut tv-kkut aallakaatitassiat qanoq amerlatigisimanersut. Aallakaatitassiat siullit maanna suli pigineqarnersut nalunarpooq, tassa KNR-ip toqqortaasa ilarpassui karsinut katersuinnarneqarsimammata, tamassa kulturikkut eria-

gisassarsuugaluartut. KNR-ip pisortaa Karl-Henrik Simonsen oqarpoq inuup ataatsip ukiumut suliarisinnaa-saanut naatsorsuigaanni bändit ukiunut 10-15-inut naap-ertuuttut digitaliseerigassat isumannaatsumillu toqqor-tassat suli pigineqartut. Aallakaatitanik pisoqqanik KNR-ip toqqorsivilerisualu ujaasigatta tamakku sisamarar-terutaannaat KNR-ip qarasaasiakkut ujarliutaatigut nanivavut. Taamaattorli 1980-ikkunni Kalaallit Nunaanni kulturikkut inuunerup ilaa pillugu paassisutissanik aliannaarutissaalluartunik nutaanillu qarasaasiap hard-diskingaatsiarsua 4 terabytenik imaqarsinnaasoq immer-parput.

Sofie Eipe

Aamakku 1983-imit 1984-imillu assersuutissat ilaat:
Utoqqaat ataatsimeersuarnerat siulleq Sisimiuni pisoq
(maaji 1983; 73, 60 aamma $51\frac{1}{2}$ minutsit). Aallakaatitani
pingasuni utoqqaat oqallipput ilaatigut makku pillugit:
Imigassaq, inuiaqtigiinni peqatigiinneq, kalaaliunedq,
siunissaq kulturilu.

Qaamarujuk 1930 (dec. 1983; 37 minutsit). Ukkusissat
eqqaanni sermimut qanittumiittooq Qaamarujuk pillugu
Jørgen Fleischer oqaluttuartoq. Jørgen Fleischerip mee-
raanerata nalaani 1930-mi tyskeq ujarassiooq Alfred We-
gener tamaaniissimavoq. Eqqaamasalersaarutigaa ilisi-
matuut umiarsuarnik tikinnerat, atortussarpassuaqarlu-
tik Islandimi-ullu histiinik qimuttussamaaserlutik.

Aataalia (dec. 1983; $32\frac{1}{2}$ minutsit). Jørgen Møller, Aataa-
liamik taaneqartartoq, Maniitsup eqqaani nunaqarfimm
kingorna inueruttumi inunngorsimasoq, Maniitsup eq-
qaani sumiiffit taasassartaannik oqaluttuartoq ilisaris-
mannitsiminillu ilisaritinneqartoq.

Avangersuarmiut qilaatersortartut (okt. 1984; $42\frac{1}{2}$

minutsit). Avangersuarmi qilaatersortartut, ilaatigut Sofie Eipe, Qaaqqutsiaq, Aviorut, Taatsiannguaraatsiaq Qaer-
ngaaq, Atanga Qaerngaaq, Qisunnguaq Kristiansen aam-
ma Aajaku Miteq qilaatersortarnermin-nik nassuaateqa-
rtut, oqaluttuarlutilu qilaat qanoq sananeqartarnersoq,
qilaatip sananeqaatai qanoq taaguuteqarnersut qanorlu
qilaatersortarnerlutik.

Qasigiannguit ukiuni 250-ini gallunaaqarfiunerat (aug.
1984; 25 minutsit). Poul Egedep Qasigiannguit eqqaan-
ni Illukuni 25. juuli 1934-mi naalagiartitseqqaarneranit
ukiut 250-inngornerat aallakaatitassami malunnartin-
niarneqarpoq, Qasigiannguillu illoqarfittut tunngavilern-
eqarnerat ineriartornerallu oqaluttuarineqarluni.

Ilulissani mittarfittaap ammarneqarnera (sept. 1984;

$23\frac{1}{2}$ minutsit). Ilulissani mittarfittaamik Hotel Arctic-
millu 1984-imi oktoberimi atoqqaartitsinerit.

Suna tamarmi killifissalik (jan. 1984; $56\frac{1}{2}$ minutsit).
Siiva Langep oqaluttualiaa *Sooq-una taamaattut?* tv-
kkut isiginnaartitsissutigineqarpoq 1984-imi januaarimi.
Aallakaatitassiat kulturimut tunngasut aamma allarpas-
suarnik sammisaqarfipput suliarinnituuppullu KNR,
Nuuk TV, Qaqortoq TV, Qasigiannguit TV, Sisimiut TV
aamma tv-iutileqatigiit allat.

Tv-kkut aallakaatitassiat oqaluttuarisaanermik paasisa-
qarfigilluarsinnaavavut aammalu soqutiginartorsiffigalu-
gillu isumassarsiffigisinnavaavut sunik immaqa misissus-
salugit eqqarsaatigisimanngisaraluatsinnik. Tassamiuna
tv ingilluartitaaginnariarluni paasissutissarsiorfissatsia-
lak – paasissutissat ajornannginaarlugit piumagaanni.

Atuagassat

Pedersen, B. (2003). Filmens indtog i Grønland. Kosmorama, qupp. 8-9.
Rygaard, J. (2010). TV-mik oqaluttuaq. B. Jacobsen, B. K. Pedersen, K. Lang-
gård, & J. Rygaard, Kalaaleq nunarsuarmiorlu (qupp. 177)

Nuuk: Ilisimatusarfik.

Aage Rydstrøm-Poulsen,
instituttip pisortaa,
Kulturimik, Oqaatsinik
Oqaluttuarisaanermillu
Ilisimatusarfik.
aarp@uni.gl

Nunani killerni teologiip silarsuaa

Aage Rydstrøm-Poulsen

Ilisimatusarfigisakka tassaapput kristumiussutsip nunani killerni qanoq paasineqartarneranik takussutissat pingaarnerit, taamani nunarsuup kitaamiui silassorissarnissamut sapiillillutik ukiup 1200-p missaani universitetnik pilersitsiortornerisa nalaanni. Tassa taamanersuaq. Ullumikkulli nunarsuarmi tamarmi ilisimatusarfeqarpoq, universiteteqarpoq. Universitetillu tassaapput inuiaqatigiinni ilisimatusarnikkut ilinniartitsinakkullu angusqarusussutsimik takutitsiffiunerpaasartut. Universitetit pilerput Parisimi Bolognamilu ilinniartitsisut ilinniar-tullu aaqqissuussanik peqatigiiffeqalermata – Parisimi teologii ilinniagassani pingaarnersaalluni, Bolognami inatsisinik ilisimatusarneq pingaarnersaalluni.

Teologiimi pineqartut ilumut tassaapput inuunerup siunertaa, inunnik isignerriaaseq guutimillu paasinneriaaseq. Eqqarsartartorsuillu pingaartumik 1100-kkunni Frankrimi inuusut inupassuarnit tiguartiffingeqartarsimapput. Tamatumani soorlu pineqarpoq protestantitut, "naaggaartutut", kristumiussutsimik Kalaallit Nunaanni

Martin Luther (1483-1546), Wittenbergip universitetiani professori.

maanna ukiuni 300-nngulersuni nunarsuullu avan-naa'tungaani kitaani inuianni atugartuussuseqartuni amerlanerpaani atorsimasatsinnik eqqarsaatiginnillu-arsimasoq, tyskeq Martin Luther, ukiut 500-t matuma siornatigut inuusoq.

1100-kkunni teologit nuimasut kristumiussutsimik eq-qarsaatiginneqqissaarput paasinnittaatsinillu pingaarutillnik ullumimut allaat atorneqartunik atuilerlutik, taa-

maattorli inuit taakku assigiinngitsuupput assortuuttarlillu. Ilaat nalunartulerinermik sammisaqarnerupput, ilaat filosofilerinerullutik. Teologit nalunartulerinerusut isumaqarput guuteqarneq inuttut misilittakkatigut paasineqarsinnaasoq, teologilli filosofilerinerusut isumaqarlutik guuteqarneq paasineqarsinnaasoq akunnaatsumik isumaliutiginninnikkut. Tamanna uissuumminanngilaq, tamarmimmi kristumiussutsimik paasinninnertik soorunami Biibilimik tunngaveqartikkamikku. Tamarmillu isumassarsisitaagamik kristumiussutsip oqaluttaraisaanerani ukiuni hunnorujulinni siullerni teologinit nuimasunit, ilagiinni ajoqersuisunernik taaneqartartunit. Kitaamiut kristumiussutsimik paasinninnerannut annerpaamik sunniuteqalersoq tassaavoq Afrikap avannaani ukiuni 400-kkunni biskoppiusoq Augustin.

Tassa paasinninnikkut ileqqutoqaalersunit taamaner-nitsanit nunani avannarlerni killerni teologiip Guutipsaammaanneranik pingaartitsineq kingornuppa. Tamatumani kristumiussuseq inuunermik qajannarsaasunit

tamanit anersaakkut aniguisitaanertut ukkatarineqarpoq, taamalu soorunami guutimit aniguisitaanissamik pingitsuusinnaajunnaarnermik malitseqarluni. Tassalu paasinninnikkut ileqqutoqaalersumit tamatumannga, pingaartumik 1100-kkuni teologitigut pingaaruteqartutigut, uagutsinnut ingerlateqqinnejarsimavoq guutiussutip inunni piviusutut paasineqarnera. "Guuti tassaavoq asanninneq", taama Biibilimi allassimasoqarpoq (Johannesip allagai siulliit, kapitali 4, versi 16). Ukiut 1100-kkut asanninnerup ukiuisut taaneqarsinnaapput, tassa taaliortut teologillu pissuseq tamanna, asanninneq, tamanut atuuttoq allanngortitsisartorlu tiguartiffigisorujussuumassuk.

Taamaattumik-una asanninneq inunni atuuttoq tamanina ima isumaqalersitsisoq Guuti inuillu tarningi anersaakkut kattussimasut, soorlumi guutimik ataasiullunilu pingasuusumik paasinninneq tamatumuuna inuit ataa-siussusiannik nassuiarneqartoq. Tamatuminnga assigiingitsutigut isumaliutiginnittutut taasariaqarput mat-

Peter Lombardimioq (1100-1160 missaani inuusoq),
Parisimi biskoppi

tuttoq cistercienseriusoq Vilhelm Saint-Thierryimioq, mattuffimmi pisortaq Bernhard Clairvauximioq, biskoppi Peter Lombardimioq aamma kanniki Richard Saint-Victorimioq, tamarmik 1100-kkuni Frankrigimi inuusut.

Paasinninnikkut ileqqutoqaalersunik tamakkuningga ilisimatusarnera makkuningga kinguneqarpoq: Københavnip Universitetiani teologiimi ph.d. (1993) universitetimilu tassani doktorinngorniuteqarneq *The Gracious*

God – Gratia in Augustine and the Twelfth Century (Akademisk Forlag, 2002), atuagassiani nunani tama-laani saqqummersartuni allaaserisat atuakkanilu ilangussat, kiisalu ukiuni akullerni pissutsit pillugit ilisimatusarnerit pillugit Europami USA-milu ataatsimeersuarernut atatillugit allakkiat. Kingullertigut suliarineqarpoq atuakkiani tulleriaani "Brill's Companion to the Christian Tradition" (Leiden/Boston) atuakkat ilaanni 2019-imi saqqummersussami kapitali ataaseq, aamma International Congress on Medieval Studiesimut atatillugu allakkiaq (Western Michigan University) ukiumi tas-sani saqqummersussaq.

Flemming A. J. Nielsen,
lektor, Teologiimut
Immikkoortortaaq.
fjni@uni.gl

Puisiminertugassatsinnik ullumi tunisigut – Ataatarpooq pillugu

Flemming A. J. Nielsen

Oqaluppalaarineqartarpoq taamanigooq Hans Egede Kalaallit Nunaannut pimmat, 1721-mi, kalaallit iffiaq suusoq nalugaat. Taamaattumillugooq Norgemiup ajoersuitartoritap taassuma kristumiut pileeqqaernerannilli qinnutitoqaasoq Ataatarpuumik taaneqartalersoq kalaallisuunngortinnialeramiuk nalornisoorpoq oqaaseqatigiit qallunaatuut uku tikikkamigit: "Giv os i dag vort daglige brød" – nutserluaannarlugit imaattut: "Iffiartugassatsinnik ullumi tunisigut". Taamaattuminngooq "iffiamik" taanagu "puisiminertugassamik" taaginnarpaa.

Suleqatima Tysklandimi najugaqartup qanittukkut oqaluttuppaanga tusatsiagaq tamanna, tassagooq Hans Egedep puisi Ataatarpuumut ilanngussimaga, tyskit atuarfiini atuakkani ilinniutini arlalikasinni aamma atuarneqarsinnaasoq. Allaaserisap matuma allanneqarnerata nalaani Hans Egede pillugu Wikipediami allaaserisaq tuluttut tyskisullu atuarneqarsinnaasoq pineqarsinnaavoq. Oqaluttuarlu taannarpiaq allaaserineqarpoq tyskit tv-qarfissuisa ilaata nittartagaani uani: <https://www1.wdr.de/stichtag/stichtag-missionar-egede-groenland-100.html>.

Tusatsiagarli tusatsiagaannaavoq.

Oqaaseq iffiaq biibilimi synekdokenut ilaavoq. Synekdoke tassa suup ilivitsup ilaannaa ilivitsumut sinniisutitaq. Soorlu "inummut ataatsimut 20 kr." -mik oqarnani qallunaatut oqartoqartaannarpoq "qinngamut ataatsimut 20 kr." – tassa qingaq inummut tamarmut sinniisutillugulusooq. Taamalu "iffiaq" biibilimi "nerisassamik" isumaqartillugu atorneqarajuppoq.

Qallunaat Ataatarpoorlutik oqaraangata "iffiartugassatsinnillu ullumi tunisigut", iffiartugas-saannaat pineqarneq ajorput, inuussutissalli ataatsimut isigalugit pineqartarput. Tamanna Hans Egedep soorunami nalunngila. Aallaqqammulli oqaaseq "mamaq" misiligtigismavaa, tamannali pitsavallaangilaq "mamaq" nerisassamik isumaqanngimmatt – Hans Egedep taamaassorisimagaluarraa – tassaallunili inuit mamarsaammeriarlutik oqaaserisartagaat. Hans Egedelli kukkanternera isumakkeerfigineqarsinnaavoq. Misiliinerami taanna 1724-meersuuvoq, tassa ukiuni pingasuinnarni Kalaallit

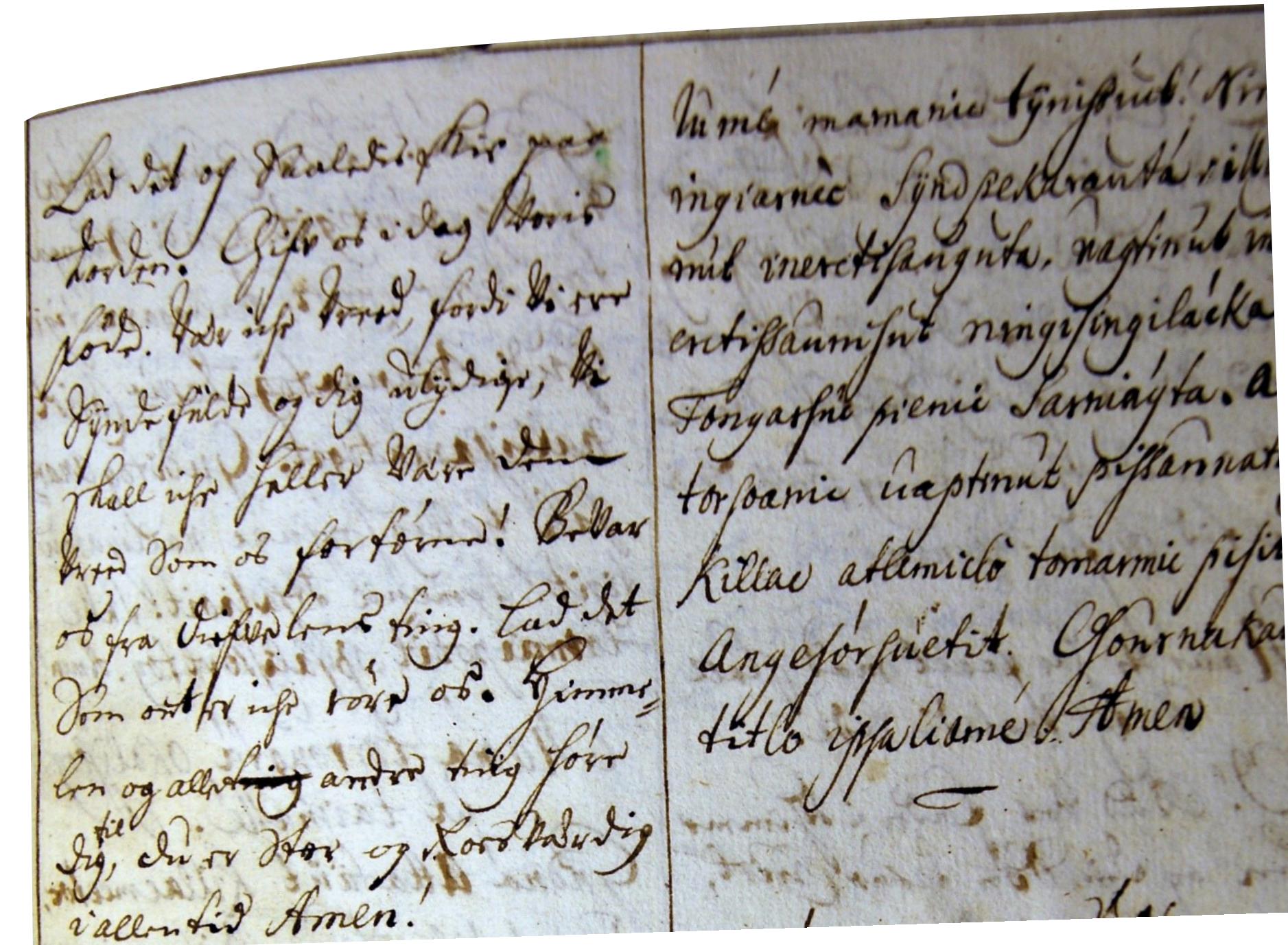
Hans Egedep Ataatarpuumik misiliinera siulleq oqaatsit arlariit atalugit allakkami 1724-meersumi atuarneqarsinnaavoq. Spaltemi saamerlermi qallunaatut talerperlermilu kalaallisut allassimavoq.

Nunaanneereerluni. Mamarsartut "mamaq!" -mik nilliumisarnerat tusarajussimassavaa. Sivitsunngitsorlu oqaa-

seq "neqissat" atulerpaa, ullumikkut qaqtigortumik atorneqartoq, taamanili atussallugu tulluartoq.

Hans Egedep ernerata Poul Egedep iivangkiilut sisamaasut 1744-mi naqitertikkamigit oqaa-seq "timiusaq" Ataatarpuumi atorpaa. Oqaaseq taanna 1725-mili Hans Egedep allassimavaa, tassaasoq iffiap qanoq isikkoqarneranik nassuaatitut kalaallit namminneq oqaasiliaat. Ullumikkut oqaluffinni nerliiviarnerni timiusartugarineqartartunut taaguutaavooq, assingullunilu Avannaamiut iffiamut taaguutaannut "timiusiamut".

Qatanngutigiinniat (ilagiit herrnhutikkuusut) 1733-mit 1900-mut Kalaallit Nunaanni atuuttut Ataatarpuumi qallunaatut "brød"-imik taaneqartoq "pissatsinnik" taasimavaat, tussiutini 1754-imeersuni siullermik atorneqartoq. Oqaaseq taanna, "pissavut", Danmarkip Norgellunaalagaaffiata ajoqersuiartortaasa ingerlaannaq atulerpaat taamalu Ataatarpup kalaallisut oqaasertalersorneqarnerini amerlanerni atorneqarluni, Samuel Kleinschmidtip (1814-1886) ima oqarnissaata tungaanut:

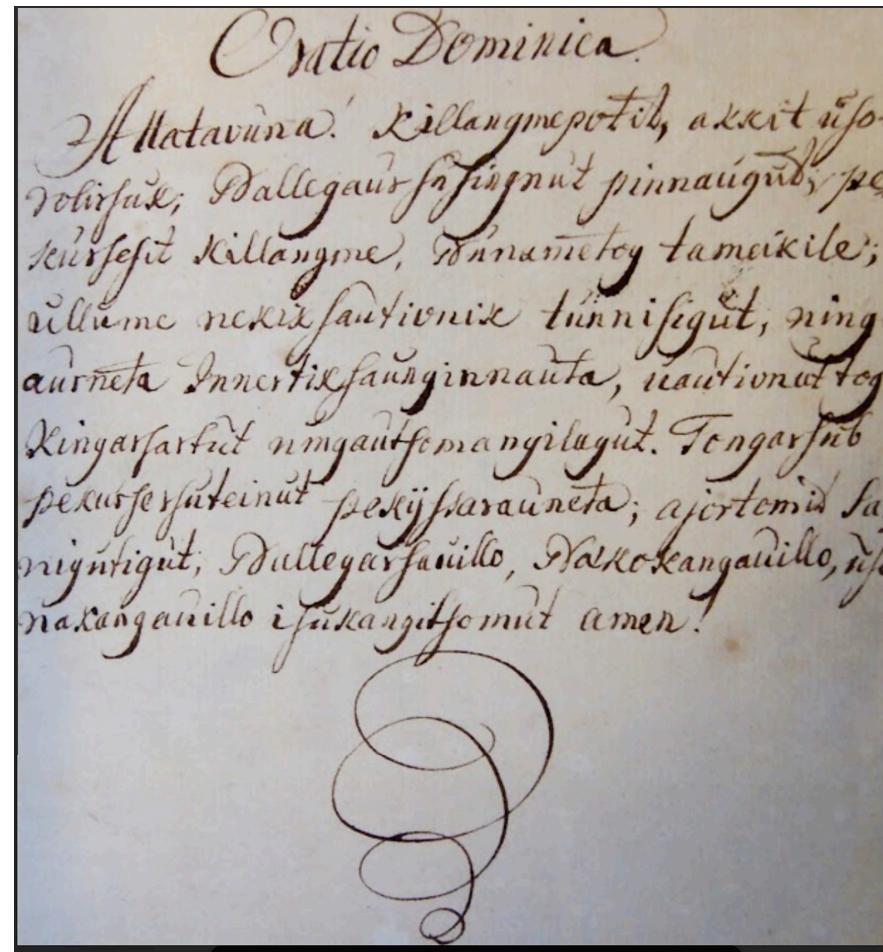
Hans Egedep Ataatarpuumik kalaallisunngortitsinerata ilaa (1724). Qulaani allassimavoq "mamanic", tassa "mamaq" nagguigalugu oqaatsimik naaniliineq eqqumiikajaaq. Rigsarkivet.

"Inuutissatsinnillu ullumi tunisigut". Oqaaseq taanna, "inuutissatsinnik", naqitikkatigut siullerpaamik 1888-imi ritualimi atorneqartoq atu-arneqarsinnaavoq. Kisianni Ataa-tarpooq pillugu Kleinschmidt tip assamminik allakkiaanit ilisarnarluartumit paasinarpoq Ilinniarfissuarmi ilinniartitanilu oqaloqatigiittarsimasut Ataataruup qanoq pitsaanerpaamik nutserneqarsinnaaneranik.

Ataatsimoorlutik oqaaseq "inuutissat" aalajangiussimavaat, ullumikkut allanngortilaannguarlugu atorneqartoq: "Inuussutissat". Taamaalivorlu: "Inuussutissatsinnillu ullumi tunisigut".

Soorluttaq nunani allarpassuarni taama pisoqarsimasoq, ajoqersuiartortitat sulinerat biibilimillu nutserisarnerat Kalaallit Nunaanni kulturimut oqaatsinullu sunniuteqarpoq allanngortitsillunilu.

Europamiulli takkunnerat nunarpassuarni inunnut, kulturinut oqaatsinullu toqumik aserorterinermillu nassataqangaarsimagaluartoq, soorlumi Amerikami

Hans Egedep Ataatruumik kalaallisunngortitsinera 1736-meersoq. Oqaaseq "neqissatsinnik" titernerit tallimaanni ilisarnarpoq, allanneqarsimalluni "nekiksautivnik". Det Kongelige Bibliotek.

nalunaaquattap-akunnialunnguaannarni umiartorluni Kalaallit Nunaannit tikinneqarsinnaasumi taama pisoqarsimasoq, Kalaallit Nunaanni ajoqersuiartortitat qallunaat Norgemiullu naalagaaffiannit aallartitaasut kiisalu ajoqersuiartortitat herrnhutikkuusut tyskisut oqaaseqar-

tut qujassutissaqarfigaavut kalaallit oqaasiisa ullumikkut atalluarnerannut inuunermi susassaqarfinni pingaartuni tamani: "aqqusinermi, atuarfimmi, sinifimmi, oqaluf-fimmi, eqqartuussivimmi, inatsisartuni naalakkersuisul-lu allaffiini". Soorlumi Kalaallit Nunaata oqaluttuassartaanik ilisimatoq Thorkild Kjærgaard taama takorlooru-minartumik oqaasertaliisimasoq.

Uku allanik atuagassaqarfipput:
Flemming A. J. Nielsen: "Bibelen og det alimentære kulturmøde i Grønland",
atuakkami uani: F. Damgaard / A. K. de Hemmer Gudme (aaqqiss.): Mad og
drikke i bibelsk litteratur (Forum for Bibelsk Eksegese, 19), Københavns Uni-
versitet aamma naqiterisitsisarfik Anis, 2015, q. 326-351
https://teol.ku.dk/abe/publikationer/forum_for_bibelsk_eksegese/f19/

Maria Ackrén,
lektori, Inuaqatigileri-
nermut Immikkoortortaq.
maac@uni.gl

Namminersorneq, paradiplomatii aamma Issittumi ilinniartitaaneq

Maria Ackrén

Ilisimatusarnikkut sulianni kingullertigut saqqummiun-neqartuni pineqarput nunani issittuni namminersulerniaqatigiit, paradiplomatii¹ aamma ilinniartitaaneq.

Kalaallit Nunaanni namminersulernissamik suliniuteqartnarerit Savalimmiuni taamatut suliniuteqartnarernut naleqqiuppakka Gestur Hovgaard suleqatigalugu, ukiut ingerlaneranni qanoq ineriartorsimanerat misissorlugu. Avissaarnissamik suliniuteqartut piffissani assigiinngitsuni aallartissimagaluarlutik avataanit sunnerneqarnermik pissuteqangaatsiarnergertik assigiissutigaat. Nunanut taakkununnga tamanut tunngatillugu namminersulernissamik suliniuteqarneq Danmarkimi aallartippoq, suliniuteqartuullutik savalimmiormiut kalaallillu ilinniarluarsimasut, Sorsunnersuup Kingulliup kingorna nunani tamalaani kulturikkut politikkikkullu iliuutsinik ilismannillutik suliniartut. Inuaqatigiinni qeqertani najugaqartuni, soorlu Savalimmiuni aamma Kalaallit Nunaanni nalinginnaavoq politikkikkut isummersornerit avissaarnissamut tapersersuinerup avissaarnissamullu akerliunerup akornanni nikerartarnerat.

Ukunani allanik atuagassaqarpoq:

Hovgaard, G. and M. Ackrén (2018). "Autonomy in Denmark: Greenland and the Faroe Islands", pp. 69-76 in Diego Muro and Eckart Woertz (eds.): *Secession and Counter-Secession. An International Relations Perspective*. CIDOB: Barcelona Centre for International Affairs.

Allaaserisami *50 Shades of Federalism* qulequtaralugu ilisimatusarnermut atatillugu internettikkut nittartakka-mut ilanngussanni isumaliutersuutigaara inuaqatigiinni qeqertarmiuni namminersorneq taaguutitut qanoq isumaqarnersoq. Siunnersuutigaaralu taaguut naalagaaffeqatigiinneq, fôderation, ilanngunneqassasortaaq, tassani pineqarmat naalagaaffit immikkoortut assigiinngitsut ataatsimut naalakkersusoqarlutik qullersaqarlutillu kattuffeqarnerat, soorlumi taamaattoq Tysklandimi, Canada-mi USA-milu. Inuaqatigiit qeqertarmiut namminersornerat *naalagaaffeqatigiinnermik* fôderalmemik paasinnittarnermut ilanngunneqarsinnaanerluni? Autonomiimik imaluunniit namminersornermik paasinneriaat-

simik nunarsuarmi tamarmi inuaqatigiinnut qeqertarmiuusunut atorsinnaasumik qanoq nassaarsinnaavugut?

Ukunani allanik atuagassaqarpoq:

Ackrén, M. (2018a). 'Autonomous Island Regions', *50 Shades of Federalism*. Available at: <http://50shadesoffederalism.com/case-studies/autonomous-island-regions/>

Paradiplomatii atorneqarpoq nunani nunallu immikkoortuini naalagaaffittut namminersortuungitsuni, taamaattorli soqutigisaminnik nunani tamalaani siuarsarusuttuni. Tamatumani naleqqiullugit sammivakka Savalimmiut, Kalaallit Nunaat, Nunavut aamma Svalbard. Svalbard naalagaaffimmut Norgemut ilaavoq, nunalli 40-nit amerlanerusut isumaqatigiissuteqarsimapput Svalbardimi pinngortitap pisuussutaanik atuinissaminnut pisinnaatitsissutaasumik. Savalimmiut, Kalaallit Nunaat aamma Nunavut imminnut aquttuusut ukiuni kingullerni nunanut tamalaanut attaveqarnermik aallus-signaluttuinnarsimapput paradiplomatii tunngavigalugu.

¹ Paradiplomatii tassaavoq nunanut allanut attaveqarneq nunat namminersulivissimannngitsut ingerlataat. Tamatumani pineqarput naalagaaffit immikkoortui aammalu nunat inuaallu namminersor-tutut akuerisaangngitsut.

Ukunani allanik atuagassaqarpoq:

Ackrén, M. (2018b). 'Diplomacy and Paradiplomacy in the North Atlantic and the Arctic - A Comparative Approach' in Matthias Finger and Lassi Heininen (eds.): The GlobalArctic Handbook, Springer International Publishing. Chapter 14, pp. 235-249.

Merete Watt Boolsen, Thierry Rodon aamma Fiona Walton suleqatigalugit Kalaallit Nunaanni aamma Nunavumi ilinniartitaanikkut pissutsinik takussutissiorpunga. Nunani taakkunani tamani ilinniartitaaneq inuiaqatigiit allannguutinut naleqqussarsinnaanissaannut pingaaruteqarluinnartuuvoq.

Ingerlaqqiffusumik ilinniartitaaneq nunami tamarmi immikkoortuinilu pisinnaasanik ineriertortitsinermut pingaaruteqarpoq, aammalumi ingerlaqqiffusumik ilinniarnerup inuiaqatigiillu ineriertornerata imminnut atal-luunnarnerat nalunangnilaq.

Issittuni nunat suleqatigiinnissaat eqqarsaatigeqqajaan-

Assiliaq una atorneqarpoq CC BY-SA aqqutigalugu akuersissuteqarnikkut

eqartuarpoq. Naggueqatigiit Inuit aningaaasarsiornermut ilisimasanik tunngaveqartumut periarfissaat pissutsinit assigiinngitsorpassuarnit killiligaapput. Ilaatigut tamatuma kingunerisaanik Inuit namminneq kulturikkut inoo-qatigiinnikkullu naleqartitaat ilinniartitaanermi qaffasarneqartariaqarput.

Ukunani allanik atuagassaqarpoq:
Ackrén, M., M. W. Boolsen, T. Rodon and F. Walton (2018). 'Education'. Chapter 5, pp. 121-132 in *Adaptation Actions for a Changing Arctic: Perspectives from the Baffin Bay/Davis Strait Region*. Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP). Oslo: Norway.

Bonnie Jensen,
ph.d.-nngorniartoq,
Isumaginninnermut
Immikkoorttaq
boje@uni.gl

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqarneq

Bonnie Jensen

Qanoq ippa Kalaallit Nunaanni meeraalluni inuu-suttuaraalluniluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmiiitaalluni? Tamanna ph.d.-nngorniutigalugu sammivara septembarip 1-at 2017 aallarnerfigalugu.

Ullumi Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuuusuttunillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarpoq 22-nik, nunap annersaanut agguataarneqarsimasunik. Tamatuma saniatigut 2015-imi januaarimi arfinilinnik meeraqarpoq inuuusuttoqarlunilu Danmarkimi inissinneqarsimasunik, taamattaarlu 400 missaannik meeraqarluni ilaqtarsianut inissinneqarsimasunik. Kalaallit Nunaat 57.000-it missaannik inoqarmat, taakkunannga 14.000-ingajaat meeraallutik inuuusuttullutillu 18-it inorlugit ukullit, imaappoq meeqqat inuuusuttullu tamarmik 4,5 procentiisa missingi angerlarsimaffimmik avataan- nut inissinneqarsimasut. Naalagaaffeqatigiinnut ilaasunut allanut sanilliussigutta paassisavarput Savalimmiuni Danmarkimilu meeqqat inuuusuttullu

1 procentiinnaat angerlarsimaffimmik avataannut inissinneqarsimasut.

Taamatut inissiisarnerit meeqqanut ataasiakkaan- nut qanoq sunniuteqartarnerat suli misissuiffigi- neqarsimanngilaq. Paaqqinnittarfinni ataasiak- kaani sulineq pillugu nalunaarusiortoqartarlunilu atuakkiortoqartarsimavoq, nunali tamakkerlugu misissusoqarsimanngilaq suut atorsinnaanerannik suullu atorsinnaannginnerannik erseqqinnerusum- ik paasissutissiisumik. Qulaajaaniarsariniarpunga ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiisarneq maannamut qanoq aaqqissugaanersoq, siunner- suusiorniarsariniarlungalu tamakku siunissami qanoq inuiaqatigiinnut pitsaunerusumik suliar- ineqarsinnaanersut.

Paasiniassagutsigu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqarsimaneq qanoq malugalugulu misigneqartarnersoq, taava tamatuminnga nalaataqarsimasut aperisariaqarpavut. Isumaginnin-

nermi suliassaqarfinnilu allani pitsaunerpaamik iliuuseqartoqarsinnaavoq naammattumik ikior- siisoqarsinnaappat, tamannalu naammattumik pitsaassuseqarpat. Iliuutsip qanoq pitsaatiginera uuttorneqartariaqarpoq ajornartorsiutinik aaq- qiiniarnermi qanoq iluaqutaatigisimanera tun- ngavigalugu, minnerunngitsumillu iliuutsip pineqartup pitsaasutut naleqquettutullu inunnit ikiorneqartunit misigineqarnera tunngavigalugu.

FN-ip Meeqqat Pillugit Isumaqtigiiressutaani, Kalaallit Nunaata 1993-imi akuersissutigisaani, aala- jangersagaavoq meeqqat isummaminik saqqumiussisinnatitaassasut, isumaallu naleqquettumik tusaaniarneqartassasut meeqqat qassinkik ukioqa- rnerat qanorlu inerisimatiginerat naapertorlugu. Aammami meeqqat inuuusuttullu ataasiakkaat oqaluttuarisartagat inissiiffigineqartut pillugit annerusumik paasissutissiiniasapput, taamaattu- millu saqqummiunneqarnissaat pingaaruteqarluni. Aammali pineqartut uannut oqaluttuarisat taak-

kununnga akornutaalersin-naapput. Sianigisariaqartut arlaliupput suliniut taamaat-toq ingerlanneqassappat kingornatigullu oqaluttuarineqarluni. Taamaattumik Ilisimatusarnermi Ileqqussat Pillugit Ataatsimiititaliaq tamanna pillugu isumasi-orpara, suliniutigalu ataatsimiititaliap akuersissutigaa.

Meeqqat inuusuttullu misigisartagaat naammattumik suliassaqarfillu pillugu tamakkiisumik takussutissiisumik paasisaqarfingiaraanni meerar-passuit inuusuttorpassuillu apersortariaqarput. Aammali allanik attuumaassuteqartunik apersuiniarpunga:

Perorsaasut, meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut angajoqqaavi kiisalu siornatigut ulloq unnuarlu paaq-qinninnittarfinni inissinneqarsimasut maanna inersimasunngortut. Neriutigaara Kalaallit Nunaanni paaqqinnittarfinni 22-usuni tamani niviarsiaqqanik marlun-nik nukappiaqqaqanillu marlunnik 12-it 18-illu akornanni ukiulinnik apersugassarsisinaassallunga.

Ilaannikkulli tamanna ajornartassajunnarsivoq assigiinngitsunik pissuteqartumik, paaqqinnittarfimmuk ukioqatigiaanit aalajangersimasunit apersugassarsisinnaanngikkaanni immaqaluunniit angajoqqaat akuersissinnaanngikkaanni.

Taamaattumik aamma meeqqanik nukarliunerusunik apersuineqartassaaq angajoqqaat najuutsillugit. Paaqqinnittarfiit ilarpassuini najugaqartut inuusuttut 18-inik ukioqaleereersut najugaqaannarsinnaasarpuit ilinniakkaminnik naammassinninniarnerminni imaluunniit illoqarfigisaminnut nunaqarfigisaminnulluunniit utersin-

naalernissamik tungaanut. Inuusuttut taakku suli paaqqinnittarfinniittut kisianni inersimasutut taasariaqartut misissuinermi aammattaaq ilaatinneqassapput.

Paaqqinnittarfinni assigiinngitsuni apersuinerit aallarteruttorput, tamatumanilu paaqqinnittarfinni pisortaaasut suleqatissaapput pingaaruteqartut. Ilarpassui misilittak-kanik ulikkaarput inissinneqartarnermullu tunngasut oqaluttuassartaat ilisimaarilluarlugit. Taakku ikuukkum-alluarput ilisimasaminnik paasissutissiillutik apersoneqartussallu angajoqqaavisa akuersitinniarneranni angisuumik suleqataallutik.

Ilisimatusarnikkut suliniut ilisimatutut allaatigisamik naggaserneqassaaq 2020-mi ukiaanerani.

Signe Ravn-Højgaard,
adjunkt ph.d.-nngorniar-
toq, Tusagassiornermut
Immikkoortortaq
sirh@uni.gl

Nunanit allanit nutaarsiassat

Signe Ravn-Højgaard

Indiap eqqaani qeqertarmiut allanit tикинneqarneq ajortut assingi tv-p umeruaatigut saqqummerput. Nutaarsiassanik atuaasup kalaallisut oqaluttuaraa nagueqatigiit qeqertarmiut ajoqersuiartortitaq Amerikamiu qeqertaminut ornigukkaluartoq toqussimagaat. Taava assilissat allat saqqummerput, takutinnejarlutik pisiniarfissuarmi qamutpassuit kaassuartakkat pisianik assartuutit, tassa USA-mi tallimanngorneq pisinerruffiusoq Black Friday – maanalnu sammineqalerpoq Nuummi pisiniarfinni tamanna qanoq malunnartinniarneqarnersoq.

Minutsip aappaq affaq atorlugu Qanoroq Kalaallit Nunaata avataani nunani allani pisimasunik kingullernik tusagassiivoq. Nutaarsiassat nutaarsiassaqartitsivinnit nunani tamalaani atorneqartunit pissarsiaapput; kalaallisut oqaa-sertaat KNR-imi suliaallutik. Nutaarsiassat suliareqqinnejarsimangillat Kalaallit Nunaannut sammivilerlugit.

Ilisimatusarnikkut suliniummi Tusagassiuutit 2018-imi ilaatigut Kalaallit Nunaanni tusagassiorfinni nunanit al-

lanit nutaarsiassat misissorneqarput. Misissuinermi paasinarsivoq nunanit allanit nutaarsiassat – soorlu Qanoruumi saqqummiunneqartut qulaani taaneqartut – amerlanerpaartaat nutaarsiassaleriffinnit nunani tamalaani atorneqartunit soorlu Associated Pressimit, Ritzauimit aamma Reutersimit pissarsiarineqartartut.

Nunanit allanit nutaarsiassat naatsunnguugajupput nunaarsuarmi pisimasunut uitsatigineqarnerusunut tunngasuullutik. Kalaallit Nunaannili politikkimut imaluunniit inuiaqatigiinni oqallisaasunut qaqtiguinnaq toqqaannartumik tunngassuteqartarput. Tassaapput nutaarsiassanik telegrammit nutaarsiassaleriffinnit nunanit allaneersunit pisut. Kalaallit Nunaannilu tusagassiuutini qiniataarneqartarput, aaqqissuunneqarlutik nutserneqarlutillu suliareqqinnejqaratik.

Kalaallisut tusagassiuutit Kalaallit Nunaanni soqutigineqartorujussuupput: Radiumi, tv-mi aviisinilu. Kalaallit Nunaanni innuttaasut ilarpassuisa nunanit allanit ilisi-

masatik pingaartumik Kalaallit Nunaanni tusagassiuutit tusarliutta-gaasigut naatsunnguakkuutaartutigut pissarsiarisarpaat.

Kalaallisut nunanit allanit nutaarsiassat ilaannamininngui nammineq suliaapput tusagassiertunit kalaallinit; taakku ilaat nunani nutaarsiassani pi-neqartuni najugaqarput.

Tusagassiat tamakku nutaarsiassanik telegramminit imarisamikkut allaanerupput. Tamatigungajak Kalaallit Nunaannut sammivilerlugit kalaallinullu tusarnaattusanut sammitillugit suliarineqartarput. Tusagassiarpassuaqarpoq nunanit Kalaallit Nunaata politikkikut kulturikkullu peqatigisaanit, pingaartumik Naalaaffeqatigiinnit, Issittumit Amer-

ikamilu avannarlermi naggueqatitsinnit. Tusagassiat tas-saasinnaapput kalaallit folketingimut ilaasortat qallunaat naalakkersuisuisa iliuusaannut isummerneri imaluunniit Savalimmunut nutsertoqarnera. Iqalunni pisiniarfissuup ikuallannera tusagassiarineqarpoq, taamatullu aamma Issittumi ilisimatusarneq imaluunniit naalaagaaffit nunalerngusaannerat.

Aamma kalaallit nunani allaniittut pillugit tusagassiiso-qartapoq, soorlu kalaallit filmiliortartut Berlini filmfesti-valimi takutitsinerannit, tusagassiisoqartarporslu nunat-sinnt tunngatillugu ilisarnartunik kisianni allamut tun-ngasunik, soorlu nannumik tammasamik imaluunniit Danmarkimi qimminik qimuttoqarluni qimussernarner-mik. Tamanna aamma nunani allani nutaarsiassanik qiniataarisarnermi tunngaviiit ilaattut atorneqarpoq; tassa pallimasorsiorneq imaluunniit najugarisamut sun-niuteqarsinnaasunik uatsinnulluunniit eqqaanartunik tusagassiassarsiorneq, allaavallaartut imaluunniit palli-manngitsut pivallaarnagit. Taamaattumik nunanit allanit nutaarsiassani kalaallit nunani allani najugaqartut sam-

mineqarajupput, taamatullu aamma soorlu iluliarsuit al-lallu ilisarnartut sammineqa-rajullutik. Pallimasorsiorneq aamma oqaatsinut kulturim-ullu tunngasinjaavoq, soorlu Canada-mi naggueqatit pine-qartillugit. Politikkikkullu pallimasorsiorneq Naalagaaf-feqatigiinnermut tunngasinjaavoq, taamatullu nunaleru-tinut tunngatillugu pallimasorsiorneq nunanut issittunut allanut tunngasinjaalluni.

Nunanit allanit tusagassiorneq Kalaallit Nunaanni tusa-gassiuutit nutaarsiassaleriffini pingartin-neqarujussu-anngilaq. Nukiit amerlanerpaartaat nunami namminermi pisunut atorneqartarput. Taamatut pingarnersiuisoqar-pasippoq. Kalaallit Nunaanni tusagassiorput silarsuarmi kisiartaapput nunaminni pissutsinik taama ukkatarinnit-sigisut, silarsuarmili tuusintilikkaanik tusagassiorput qar-luni pinartoqarfiusunut orniguttartunik tamakkulu pil-lugit tusagassiorsinnaasunik kalaallit tusagassiorput

Tusagassiuutit 2018
Ilisimatusarnikkut suliniut *Tusa-gassiuutit 2018* Kalaallit Nunaanni tusagassiuutnik, innuttaasut tusagassiuutnik atuinerannik aamma nutaarsiassat imarisaan-ik misissuineruvoq. Suliniut ukunangna tapiiffigineqarpoq: Kalaallit Nunaanni Ilisimatu-sarnermut Siunnersuisoqatigiit, Namminersorlutik Oqartussat aamma Ilisimatusarfik.

Paasissutissat amerlanerusut: <https://da.uni.gl/forskning/kortlaegning-af-de-groenlandske-medier.aspx>

Nunap assingani nalunaaqutsersugaapput nunat suut Kalaallit Nunaanni nutaarsiassatigut tusarfigineqartarnersut. Toornerit alliaartortillugit nunanit taakkunannga nutaarsiassat amerliartor-tarput. Paasissutissat uannga pipput: *Tusagassiuutit 2018*.

ikittunnguullutik taamaaliorsinnaanerannit pitsaanerun-gaartumik.

Tassa Kalaallit Nunaanni tusagassiorfiit nutaarsiassale-riffi pissutissaqarluarput taamatut pingarnersiuinissa-minnut. Illuatungaatigulli innuttaasut ilaat soorlu kalaal-lisuinnaq oqalussinnaanertik pissutigalugu taamaallaat tusagassiuutnik Kalaallit Nunaanniinngaanneersunik isu-malluuteqartut nunani tamalaani politikki nunarsuarmi-lu pisartut pillugit qarsupittumik paasisaqassapput, tassa-mi nunanit allanit tusagassiat amerlanerpaartaat tele-gramminik suliareqqitaanngitsunik tunngaveqarmata.

Lars Demant-Poort,
adjunkti, Ilanniartitsinermik
Ilisimatusarfik.
lap@uni.gl

Pinngortitalerinermik ilinniartitsinerit imaqarluartut

Lars Demant-Poort

Ulloq tassaavoq juulip 20-at 2018. Gymnasiami ilinniartut 20-t Kalaallit Nunaannit, Danmarkimit USA-millu pisut ulluni 23-ni Kangerlussuup eqqaani pinngortitamik ilisimatusaqatigereerlutik inuulluaqqoqatigiipput. Ilanniartut ulluni taakkunani sungiusarsimapput pinngortitalerinermik ilisimatuussutsip qanoq pilertarnera tunngaviusutigut paasiumallugu; qanoq pinngortitalerinermik ilisimatuussutsip silarsuarmik paasinninnissamut aqutinngortarnera qaammaasaqarfigelerumallugu.

*Joint Science Education Project (JSEP, "Pinngortitamik Ilisimatuussutsikkut Ilanniartitseqatigiinneq") 2004-mi pilersinneqarpoq Kalaallit Nunaata, Danmarkip USA-llu suleqatigiinneratigut. Taamaalilluni ukiuni kingullerni qulini aasat tamaasa Kangerlussuarmi ilinniaqatigiuttoqartapoq Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi USA-milu gymnasiami ilinniartunik – katillugit 20-usunik. Tassa Kalaallit Nunaanni ilinniarnertuunngorniarfinni sisamaasuni ilinniartut ilaat qulit, Danmarkimi gymnasiat ilaannit qinik-kamit ilinniartut tallimat kiisalu USA-mi *high schoolimi* ilinniartut tallimat.*

Ilanniartut tallimanik siunnersorteqarput, mentoreqarput. Aammali ikiortaapput ilisimatusartut pisinnaasaqarluartut Dartmouth Collegegit (USA) sermersuarmilu stationimit ilisimatusarfiusumut SUMMIT-imit. Taamat-taaq angallanneqarnikkut Kangerlussuarmersunik ikior-teqarput, tassa ilaatigut Kangerlussuaq International Science Support (KISS), ingerlatsivik tamaanga ilisimatusarianut ikuuttartoq, isumalluutaammat.

Ilanniartut JSEP-mi peqataasimasut nalinginnaasumik unnersiorput pissarsiaqarluarsimanerminnik. Juulip ulluini taakkunani nunanit allaneersunik peqateqarlutik ilisimatusarnertik kulturinik allanik paasinneriaatsiminnut pingaaruteqarluunnarnerarpaat, taamatullu pinngortitamik ilisimatuussutsimik silallu pissusiata allanngornerata sunniutaanik paasinninnerminnut sunniuteqangaarsimanerarlugu. Kalaallinut JSEP-mut peqataasunut aamattaaq oqaatsit tungaatigut unamminiarnartoqarpoq, tassa oqaatsit tassani ataatsimoorussamik atorneqartut tassaammata tuluit oqaasii – tamannalu aamma inuttut ineriaartutissatut misinnarnerpaavoq.

Aasaanerani ilinniaqatigiinnerup ulluini siullerni ilinniartut pinngortitamik ilisimatusarnermi ilinniaqqaagsasanik pingarnerpaanik sammisassinneqareertarput – tassa alapernaatsuunissamik tupigusunnissamillu; ilisimatusarnikkut apeqqutissaalluartunik ujaasinissamik, soorlu: Sooq tatsip uuma eqqaa ippernarpassuaqarpa, uffa tatsip issuma eqqaa ippernaqarpianngitsoq? Nuna qanoq ittumik saannguteqaraangami sunik naasoqartarpa? Nunap saanngutaata CO₂ fluxia ("anersaartornera") qanoq ikkaangat nunap saanngutaa qanoq pisoqaatigisarpa?

Aammami ilinniartut eqqoqqissaartunik apeqquteqarsinnaanissaminnut sungiusarnerat suliat qanoq ingerlanerannut pingaaruteqarluinnartoq paasinarsivoq. Sapaatip-akunnerisa pingasut naalerneranni ilinniartut apersoneqaramik ilarpassuisa uteqqiaffigisaat tassavoq ulluni siullerni sammineqartoq, tassa apeqqutinik oqaasertalersuineq.

Ilinniartut ilisimatusarnikkut apeqqusiaat taamatuttaaq tunngaviupput sisamakkaarlutik tallimakkaarlutilluuniit ulluni qulini aalajangersimasumik sammisaqarlutik suleqatigiikkutaarneranni. Imaappoq ilinniartut tupigusuutigisatik tunngavigalugit apeqqusiineratigut misissugassaalersut suliarineqarneranni ilinniartut namminneq peqataapput.

Ullut ulapaarfiusut qulit taakku ingerlaneranni ilinni-

artut ullaat tamaasa paassisutissanik katersiniarlutik aallanngikkaangamik (soorlu ippernanik, aasiannik, ujaqqanik, sermimik imermilluunniit misissugassarsiorlutik), paasisutissat katersukkatik naammannersut pikusullutik oqallittarput. Ilinniartut misissuisinnaanerat isumaliutiginneqqissaarsinnaanerallu taamaalluni inerriartortinnejartarpooq; suliassartik aallarteeqqaaramikku akunnattuungalaalaruarlarlutik tikinnerminnit ulla 14-it qaangiunneranni sammisatik itisuumik oqallisigisinnanngorsimasarpaat qanoq ataqtigiiinersut qanolu suliassaanersut. Taamaalluni malunnarsisarpoq ilinniartut pinngortitami pisartut pissutsillu takusatik malugi-niakkatillu pillugit qaammaasaqalersimasut.

Asimi ulla isukkarlugit sulisaqattaareerlutik paassisutissanillu katersukkaminnik misissuereerlutik naggasitugalugu Kangerlussuarmi mittarfeqarfimmik katersogatigiippuit saqqummiussuiffiusumik. Tassani angalasut aqquusaartut peqataillugit ilinniartut suleriaaserisaminnik paasisaminnillu saqqummiussuippuit.

JSEP-mi suleqatigiinnermi sapaatip-akunnerani kingul-

lermi ilinniartut ilisimatusarnikkut stationimut East-Gripimut imaluunniit sermersuarmi SUMMIT Stationimut takusaapput. Taamaalillutik silap pissusianik ilisimatusarneq Kalaallit Nunaannit aallaaveqartup ilaa timitarsivaat.

2018-imi aasaaneranit suliniut JSEP malinnaaffigilerpara ilisimatusarnikkut ingerlatatut. Tamatumani siuntertaavoq ilinniartitsinermi ingerlatat imaqruartut suususersinissaat, ilaagitut ilinniartitsisut, ilisimatusartut ilinniartullu suleqatigiinnerannut tunngasut. Misissorpara inuiaat tamalaat akuuffisaannik taamatut ingerlatsineq ilinniartut peqataanerannut pissarsiaannullu qanoq sunniuteqarnersoq, paasiniarparalu ingerlataq taamaattoq gymnasiami ilinniartut tamatuma kingorna ilinniernerannut qanoq sunniuteqarnersoq, kiisalu ingerlatami taamaattumi isummat tunngaviusut ingerlatani allani assingusuni qanoq atoqqinneqarsinnaanersut.

"Sapaatip-akunneri pingasut inuuinni misigisat pitsaanerpaat"

(Kalaallit Nunaanni GU-mi ilinniartut ilaat).

*"GU-mi ilinniartitsissutaagalu-
apoq, aatsaalli ilikkagaqarfigita
figaara"*

(Kalaallit Nunaanni GU-mi ilinniartut ilaat).

*"Ullut taakku
inuuninni aatsaat
taama ilikkaga-
qarfigitigaakka"*

(Danmarkimi gymnasiami ilinniartut ilaat)

Anders Øgaard,
adjunkt, Ilinniartitsi-
nermik Ilisimatusarfik.
andgaard@uni.gl

Tunumi nunaqarfimmuaqqanik ungasianit atuartitsineq

Anders Øgaard

2017-imi uchiaagaa atuartut arfinillit Tasiilap eqqaamiut matematikkimik ungasianit atuartitaapput ilinniartitsisumit Tasiilamiittumit. Taamaallutik atuartut taakku ungasianit matematikkimik ilinniartitsisinnaanermut periarfissanik Ilisimatusarfiup ilisimatusarnikkut suli-niutaani akuupput. Taamatut atuartitsinissap qanoq pilersaarusrorneqarsinnaaneranik paasisaqarneruvugut, nalujunnaarparpullu tunngavissani ullumikkut atut-tuni nunaqarfinni atuartunik ungasianit ilinniartitsisinaaneq qanoq qajannartigisoq. Ungasianit atuartitsinerup aalaakkaasumik aalajangersimasumillu ingerlan-neqarsinnaannginnera ilinniartitsisut atuartullu misigigujaat. Aap, ilinniartitsisut siunertarissaarlutik aaqqisuussillutilu misiliippit, tassungaannarli killittutut misigippit. Atuartut iPadinik atortorissaaruteqarlutik matematikkerput, kisianni tamatigut tamaanaannaq angusaqarlutik.

Qanga matematikkimik ilinniartitsinermi ukkatarine-qarpoq ilisimasaqarlualernissaq eqqortunillu angusa-qarnissaq. Maannali matematikkimik atuartitseriaatsimi

aallaaviulersimavoq atuartut ilikkagaqarnissaat, nutaa-liorsinnaaneq namminerlu eqqarsarsinnaaneq qitiutilligit. Ilisimatusarnikkut suliniummi matumani periaaseq nutaaq tamanna tunngaviuvoq, imaappoq atuartut nu-naqarfimmuit akueralugillu akuutillugillu akisussaaffe-qalersinneqassasut. Tassami atuartut matematikkimik soraarummeertarneranni karakterit agguaqatigiissinneri annilaarnarput, takussutissillutilu Kalaallit Nunaanni matematikkimik atuartitsinerup pitsaanerulluinnartari-aqarneranik.

Nunaqarfimmi Tunumiittumi internettimut attavik pitsaarpiannginnami, ilinniartitsisoq tassuuna atuartunik oqaloqateqarsinnaanani. Taamaattumik e-mailikkut pisassiisoqartarpoq allaffigeqattaattoqarlunilu. Pisassiis-silltu taakku ineriaortinneqarsimapput siunnersortip atuartullu matematikkimik ilinniartitsisorisartagaata soleqatigiinneratigut. Ungasianit atuartitsineq aallartin-neqarpoq atuartut iPad atorlugu matematikkimik pisasiissutinik amerlanngitsunik suliaqarnerisigut. Ungasi-anit ilinniartitsi-sup filmiaqqamik takusassillugit sulias-

sippai, suliassiissutillu inernerit ungasianit ilinniartitsisumut internettikkut nassiunneqarput.

Tamatuma malitsigisaanik atuartitsissutaaniaraluartut ilaannaat naammassineqarput. Ilinniartitsisoq atuartulu pisassiissutit pillugit internettikkut attaveqatigiittusaaniaraluarput, attaveqaalli kigaappallaarmat atuartitsineq unittooqattaarpoq, misiliinerlu naggataatigut taamatiinnarneqarpoq.

Atuartunguit soqtiginnillutilu malinnaalluarluarput.

Matematikkimik pisassiissutaaluit minnerusut ungasianit ilinniartitsisup nassiuissai suliaraat. Taannalu ilinniartitsisumittut akueraat. Aammalu taamatut atuartinneqarnerminni iPadit atorsinnaallugit takutippaa. Tassa atuartut ajornartorsiutaanngillat, tamannalu nuannerpoq.

Ungasianit atuartitsinerup iluatsinngitsoorneranut pisutaasoq tassaaneruvooq nunaqarfimmi internettimut attaviluppallaarneq. Aammali allaqarpoq iluarsiniagsanik. Ilinniartitsisut akuusut inissisimaffi, akisussaaffi ilimagisaallu atuartitsinerup ungasianit atuartitsinertut aalajangiusimanissaanik ajornakusuulersitsipput. Soorlu atuartut ungasianiit ilinniartitsisup suliassiissutaanik suliaqaleruttortut ilinniartitsisoq najuuttoq akuliuppoq suliallu naammassineqarnissaat isumagalugu. Tassa erseqqissimanngilaq ungasianit atuartitsinermut atatil-

lugu akisussaaffit qanoq agguataarneqarsimanersut inissisimaffiillu suunersut. Taamaalilluni nunaqarfimmi ilinniartitsisup ungasianit atuartitsineq kipitittoorpaa – tassa ungasianit ilinniartitsisup ilinniartitsinera annikilisikkamiuk, taassuma suliassiissutai tigoriallugit atuartitsineq naammassillugu.

Ungasianit ilinniartitsisoq arnaq taanna suliassaminik paasisimannilluartugaluarpoq sulilluarlunilu. Erniinnarli misigaa atuartunut attaveqarnikippallaarluni. Atuartut nunaqarfimmilu atuarfiup tungaannit akissutinik qanorlu isumaqarnermik tusartitsinernik amigaateqarpoq. Ilinniartitsisup kajumilluarluartup piginnaasaqarluarluartullu tamanna akunnattoorutigaa.

Ungasianit ilinniartitsisup misigisaa ataatsimut oqaatigissagaanni unaavoq naatsorsuutiginngisaminik allamittaaq akisussaaffeqartariaqarsimalluni, naapertuutinngitsumik. Tassa misigisimavoq internettimut attaveqaateqarnermullu tunngatillugu akisussaaffik kisimiilluni isumagisariaqarsimallugu, taamatullu aamma paedagogikkip tungaatigut atuartut qanoq pineqarnissannik eqqar-

saatit piviusunngortinniarneranni kisimiippallaarsimal-luni.

Sulinutip takutippaa Kalaallit Nunaata sineriaani kangilermi ungasianit atuartitsinissamut periarfissat qanoq killeqartigisut. Aamma teknikkikkut qarasaasiatigullu atortorissaarutit apeqqutaatillugit atuarti-tsinerup qanoq qajannartigisinnaanera suliniutip takutippaa. Takutinneqarportaaq ungasianit atuartit-sineq aamma ilinniartitsisut inissisimaffiinik nutaanik ineriertortitsinissamik pisariaqartitsiffiusoq.

Ungasianit atuartitsineq ilimagisamit annikinnerusumik ingerlanneqarsimagaluartoq misiliineq soqutiginartunik misilittagaqarfiullunilu paasisaqarfiuvoq Kalaallit Nu-naanni ungasianit atuartitsineq eqqarsaatigalugu, aamalumi meeqqat atuarfianni ungasianit atuartitsineq ataatsimut isigalugu, qanoq ingerlaqqittoqartariaqarneranut atorneqarsinnaasunik.

Ilisimatusarnikkut suliniut pillugu nalunaarusiaq uani pineqarsinnaavoq:
<https://da.uni.gl/media/4015417/fjernundervisning-i-matematik-i-oestgroenland.pdf>

Louise Pindstrup Andersen,
ph.d.-nnngorniartoq, Ilin-
niartitsinermik Ilisimatu-
sarfi.
loand@uni.gl

Lars Demant-Poort,
adjunkt, Ilinniartitsinermik
Ilisimatusarfi.
lap@uni.gl

"Ilikkagaqarneq nuannaalersitsisarpoq" Atuartut atuartinnejarnerminnik qanoq misiginninnerannik misissuineq

Lars Demant-Poort og Louise Pindstrup Andersen

Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfimi atuartut atuartinnejarnertik qanoq misigaat? Apeqqut taanna queleqtaavoq 2018-imi upernaakkut atuartunik apersuinikkut misissusoqarnerani. Atuartut 411-t, nunaqarfanni atuarfinnit qulingiluanit illoqarfinnilu atuarfinnit arfineq-pingasunit pisut minnerit, akullit annerillu, spørgeske-manik immersugassinneqarput. Ilaatigut qinnuigineqarput atuartitsinermik qanoq misiginninnertik oqaatigeqqullugu atuartitsissutini ukunani: Kalaallisut, qallunaatut, matematikki pinngortitalerinerlu (biologi, nunalerutit aamma fysik-kemii).

Atuartut akissutaasigut erseroq atuartitsineq pisarneq malillugu atuakkersorlunilu ingerlanneqarnerusutut misigineqartoq. Akullit annerillu atuartinnejarnerminni pisassatik atuartitsissutini tamani tassaanerunerarpaa: atuarneq, allanneq, suliassiissutinik suliaqarneq ilinniartitsisumullu tusarnaarneq.

Takusinnaavarputtaaq atuartut atuarfimmi misigisatik ajornartorsiutaasinnaasunut pingasunut ukununnga tunngatillugit oqaatigigaat: Ilikkagaqarniarneq, iliuuse-

qartitsilluni atuartitsineq atuaqatinullu attaveqarneq. Atuarfimmi ilikkagaqarnissaq atuartut pingaartippaat, ilaasali taamaattoqartuaannannginnera misigisarpaat. Aammattaaq suliaqarnissartik, imaappoq atuartitsinermi iliuuseqarnissartik, atuartut pingaartippaat. Atuaqatinullu attaveqarnermut tunngatillugu atuartut arlallit qinngasaarisarnernik pimmatiginnittarnernillu taasaqarput.

Tassa misissuinerup inernerigallagaasigut paasinarpooq atuartut isumaliutigisarlugulu nalunngikkaat atuarfik ilikkagaqarfissaasoq. Ulluinnarnili atuartitsinermi tamanne misigiuannanngilaat. Atuartummi ilikkagaqar-supput.

Filosoffi paedagogilu Amerikamiu John Dewey (1859-1952) paasisaqarsimavoq ilikkagaqartoqartartoq iliuuse-qaraanni, misileraagaanni, isumaliutiginneqqissaaraanni pisartunillu oqallisiginnikkanni. Misileraanissamut iliuuserisanillu eqqarsaatiginninnissamut periarfissaqa-raanni misilittagaqalerfiusarpoq ilisimasaqalerfiusarlu-nilu, misileraaqqinnernik taamalu nutaanik paasisaqaq-qinnernik kinguneqarsinnaasumik. Ilikkagaqarniarneq

taamaattoq uniinnarluni ilikkagaqarniarerup akerleraa. Uniinnarluni ilikkagaqarniarneq tassa ilisimasassanik paasissutissanillu "immersortiinnarneq".

Deweyp paasisaanut ilassutaasumik psykologip Amerikamiup David Ausubelip (1918-2008) pingarluinnarnerarpaa ilikkagaqarniarerup imaqarluartutut misigineqarnissa. Imaqarlualersarporlu ilikkarniagassaatitat periaatsillu atorneqartut ataqtigiiinnerat erseqqarikkaangat. Uniinnarluni atuartitaaneq, soorlu atuagassanik atuarnerinnaagaangat suliasiissutinillu suliaqarnerinnaagaangat, soraarummeernermlu angusinissap saniatigut allamik siunertaqartutut inngikkaangat, tigooraaginnarluni ilikkagaqarniermik Ausubelip taasariaqarnerarpaa.

Anguniagaq tassaaginnalersarpoq eqqaamasaqarnissaq, ilikkagaqarniarerup atuartumut piviusumik sunniqe-qarnissa, taamalu imaqarluartuunissa, anguniagaana-ni. Atuartitsineq atuagarsornermik pisarnerlu malillugu ilinniartitsinermik tunngaveqartoq iliuuseqarnissamut akuunissamullu kajumissaatitut imaqarluartutullu misigineqarjunngilaq.

Allaaserisap matuma allanneqarnerata nalaani Kalaallit Nunaanni atuarfeqarnermi iluarsaaqqinnissamik suli-niuteqartoqarpoq. Tamatumani ullumikkut meeqqat atuarfianni unamminiarnartorpassuutinnejartut iluarsiniarnissaat siunertaavoq.

Naliliinermit nalunaarusiami 2015-imeersumi ilaatigut taakkartorneqarput atuartut ilarpassuisa pisassaminnut piginnaanikippallaarnerat, atuartut ilarpassuisa inuusut-tungorlutik atuarfik qimakkaangamikku ilinnialernissaminnut piareersimasannginnerat ulluinnarnilu atuartitsinermi perorsaaniarnikkut ilungersunartoqarnera.

Meeqqat tunngaviusumik atuarnerminni misilittagaat aalajangiisuulluinnalersarput inuusuttungornerminni ilinniagaqarnikkut qanoq angusaqarumaarnerannut.

Meeqqat qanoq ilikkagaqarniartarnersut ilisimasaria-qarparput, aammali soqutigisariaqarparput meeqqat ilikkarniakkaminnut tunngatillugu qanoq eqqarsarner-sut, tassa tamanna ilikkagaqarniarnerannut aamma sunniuteqartarmat.

Naggataatigut minnerunngitsumillu nalunngilarput Issittumi ilinniartitaaneq atuartitaanerlu immikkut ittumik unamminiagassaqarfuersartoq nunarsuup kitaani ilinniartitaanikkut aaqqissuussinerit issittumi najugarisani atuutsinneqaleraangata.

"Ilikkagaqarluni nuannertaqaaq"

(atuartoq, akullernut ilaasoq)

"Ilikkagaqpallaanngilagut"

(atuartoq, akullernut ilaasoq)

"Atuarnera nuannariuaannarnikuara nutaanik ilikkagaqaru-sukkama"

(atuartoq, akullernut ilaasoq)

"Atuakkerineruvugut suliassartalinnik"

(atuartoq, annernut ilaasoq)

*"Ilikkagaqarne-
rusariaqaraluarpugut"*

(atuartoq, akullernut ilaasoq)

*"Sammisavut pikkunaa-
givakka. Piffissami an-
nerpaami paassisutissar-
siortarpugut kingorna
saqqummiutassatsinnik.
Pisariunngilaq. Ilikkaga-
qanngilagut"*

(atuartoq, annernut ilaasoq)

*"Eqqarsaatigisariaqar-
tunik suliaqaraangama
tiguartittarpunga, taman-
nalu nuannernerpaavoq"*

(atuartoq, annernut ilaasoq)

*"Qinngasaarisoqaraangat
nuannerunnaartarpoq,
suliaqaleraangatta nuan-
nersisarpoq"*

(atuartoq, annernut ilaasoq)

*"Atuaqatikka ilagalugit
nuannertarpoq, qin-
ngasaarneqaraangama
nuannarineq ajorpara"*

(atuartoq, akullernut ilaasoq)

Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianni maannakkut pis-
susiusut tamakkulu pillugit ilisimatusarnerit takutippaat
atuartut tunngaviusumik atuartinneqarnerminnik qanoq
misiginninnerat pimoorullugu maluginiartariaqaripput.
Tamanna naammattumik ilisimasaqarfiginngilarput.
Misissuinerpullu tamatuma iluarsineqarnissaanut iluaqu-
taaniartussaavoq.

Misissuinermut aningaasaliisuupput Ilinniartitaanermut,
Kulturimut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik aamma Issittumi Ilisima-
tusarnermut Danmarkip naala-
gaaffiata Aningaasaliissuteqartarfia.

Atuagassat

Ausubel, D. (1968): Educational Psychology:
A cognitive view. New York: Holt, Rinehart and Winston

Brochmann, H. (2015):
Grønlands Folkeskole. Danmarks Evalueringer Institut

Dewey, J. (1916):
Democracy and Education (1st. Ed). Simon and Brown

Kampmann, J. (2014):
Young children as learners. I: The Sage handbook of Child Research.
Melton et al. (red). London

Kamilla Nørtoft,
postdoc, Københavnip
Universitetia – Saxo-In-
stituti aammalu Køben-
havnip Arkitektskolia
kamilla.nortoft@
hum.ku.dk

Lise Hounsgaard,
professori, Peqqissa-
nermik Ilisimatusarfik
aamma Syddansk Uni-
versitet, Klinisk Institut
lhounsgaard@
health.sdu.dk

Tenna Jensen,
lektori, Københavnip
Universitetia – Saxo-
Instituttet
tennaje@hum.ku.dk

Sisimiuni utoqqarnut inissiat eqqaanni aneefissat – "Issittumi Utoqqalineq"-mi suleqatigiissutigisat ilaat

Kamilla Nørtoft, Lise Hounsgaard aamma Tenna Jensen

"Issittumi Utoqqalineq" qulequtaralugu ilisimatusar- neq Ilisimatusarfíup, Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu ilinniarfiit ilisimatusarnikkullu ingerlatsiviit allat arlal- lit kommunillu suleqatigiissutigaat. Kalaallit Nunaanni utoqqaat akornanni inuuniarnermi pissutsit, peqqissuseq inuunermilu naleqartitat ilisimatusarfíagavut, ilisimalik- kavullu ingerlateqqippavut utoqqarnik isumaginnittunut, ilinniarfinnut, ilisimatusartunut Kalaallit Nunaannilu innuttaasunut tamalaanut.

Asiarnissamut periarfissaqarnissaq utoqqaat nammin- neq, utoqqarnik isumaginnittut kommuninilu allaffim- miut utoqqaat ajunngitsumik inuuneqarnissaannut pi- nagaaruteqarluinnartutut tikkuarpaat. Utoqqaat ilarpas- suisu utoqqalinngikkallaramilli asimut pisuttuartarnitik, pinialuttarnitik aalisariartarnitillu attatiinnarpaat. Aam- malii ilaqpaput tamatumunnga periarfissaqanngitsunik.

Sisimiuni kommunip utoqqarnut inissiaataasa ilaat asiarfissatsialammut qanittunnguamiippuit, qaqqamut

immamullu isikkiveqarlutik. Pisuttuarfissaq, nuniaffissaq ukiukkullu sisorarfissaq aajunaralannguaq. Inissianili taakkunani najugaqartut ilarpassuisa asi isiginnaagin- nartariaqarpaat, aalassarlussisimallutik namminneq nikingaatsiarsinnaajunnaarsimagamik.

Angerlarsimaffinni ikiorteqarfíup, kommunimi ineriar- tortitsinermut siunnersortip aamma issittumi utoqqalineq pillugu ilisimatusartut Qeqqata Kommuniani ataatsimeeqatigitarnerisigut paasinarpooq tamanna tamanit iluarserusunneqartoq. Taamaattumik kommunip ani- ngaasatigut tapersiineratigut 2018-imi juunimi suleqati- giiffiusunik ataatsimeeqattaarpugut, workshoppeqattaar- pugut, utoqqarnut inissiani najugaqartut peqataatillugit, taamaalillutik misilitakkaminnik paassisutissiinermik- kut ajornartorsiummik iluarsiissutissarsiornermi peqa- taasinnaaniassammata.

Workshoppini taakkunani peqataapputtaaq issittumi utoqqalineq pillugu ilisimatusartut aamma ilisimatusar-

Qeqqata Kommunia
www.qeqqata.gl

Workshopit unanga Ingerlanneqasapput:
Qeqqata Kommunia, Árkisk Aldring (AgaAtc) og
Arkitektskolen København

WORKSHOP 13. juni 2018

Niviarsiani silami misigisassanik assigiinnitsunik suliaqarnikuvugut.
Tullissaani juunip 15-ianil 10 ataatsimoortarfimmum kikkullunniit tikilluaqquaapput.

Qeqqata Kommunia - Makkorsip Aqq. 2 - 3911 Sisimiut - Tf: (+299) 70 21 00 - Fax: (+299) 70 21 77 - E-mail: qeqqata@qeqqata.gl - www.qeqqata.gl

tut allat Københavni Arkitektskolemit pisut, angerlar- simaffinni ikiortit peqataatitaat, kommunip inerartor- titsinermut siunnersortaa kiisalu inerartortitsinermut

ingeniøri kommunip avatangiisut teknikkimullu inger-latsivianeersoq.

Utoqqarnut inissiani najugaqartut workshoppimi siullermi toqqaasinneqarput illoqarfimmi sumiiffinnik pitsaa-nerpaanik ajornerpaanillu, isummaminnillu tunngaviler-suisinneqarput. Sunik pingaartitaqarnersut taamaalilluta paasivarput, suliniutittalu ingerlateqqinnissaani ineriar-tortitassatsinnik ilisimasaqalerpugut.

Workshoppimi tulliuttumi misissorparput ane erfissaq sutigut periarfissiisariaqassanersoq utoqqaat pisariaqar-titaat naammassineqassappata, atuisunillu assigiinngit-sunit ornigarneqartarsinnaassappat. Workshoppit pi-ngajuanni peqataasut aneeqatigineqarput nuna takunias-

sammassuk, tikkuaasinnaaniassammatalu tamaani aqqu-sininngualioritissagaanni tamatuma iluaqtissartaanik ajoqtissartaanillu.

Workshoppit sisamasaat pitinnagu qisunniq aqqusin-nianik assigiinngitsunik marlunnik siunnersuusiorto-qarpoq, tamarmik angisuunik uninngaartarfekartunik. Workshoppimi peqataasut aalajangerput siunnersuut sorleq ingerlateqqitassatut atorneqassanersoq. Kommu-nilu aningaasaleeqqeriarmat qisunniq aqqusinniorneq aallartinneqarpoq, aappaagu piareernissaa siunniunne-qarluni. Issitumi utoqqalinermik ilisimatusartut ane er-suartarfik 2019-imi aasaanerani atorneqarsimaleriarpat malittarinneqqissamaarput misissueqqillutik.

Suliniut naligiilluni suleqatigiinnikkut ingerlanneqarpoq ilisimatusartunit kommunimilu immikkoortortani assi-giinngitsuni sulisunit. Misilitakkat immikkullu ilisima-saqarfiit assigiinngitsut tunuliaqutaralugit suleqatigiin-nikkut tunniussaqarnikkullu aallartinneqarsinnaalersi-

Qeqqata Kommunia
www.qeqqata.gl

Workshoppit uarringa ingerlanneqasaapput:
Qeqqata Kommunia, Arktisk Altring (AgeArc) og
Arkitektskolen København

WORKSHOP 15/06 2018

Niviarsiani silamut isumassar-sianik atorneqarsinnaasunillu ti-
gussaasunik suliaqarnikuuvugut.

Tullissaani juunip 20-iani nal. 9.30
ataatsimoortfimmut kikkullun-niit tikilluaqqusaapput.

Qeqqata Kommunia - Makkorsip Aqq. 2 - 3911 Sisimiut - Tlf: (+299) 70 21 00 - Fax: (+299) 70 21 77 - E-mail: qeqqata@qeqqata.gl - www.qeqqata.gl

mavoq innuttaasut akuutinneqarneratigut inerartorti-sineq – tamatta silattuallaatigisassarput, tamatumalu peqatigisaanik najukkami ajornartorsiutip aalajangersi-masup utoqqarpassuarnut iluaqutaasinnaasumik aaq-qiissutissarsineqarnissaanik neriuutissaqalerneq.

Allagartarsuarnik workshoppit pillugit ilisimatisissutaasunik suliarinnituuvooq Sidse Carroll, Arkitektskolen i København (KADK) Sanaartukkanik assiliisuuvooq Kristina Poulsen, Qeqqata Kommunia

Suliniut tamanna tunngavigalugu issittumi utoqqaliner-
mik misissuisuusugut kommunini suliniutini innuttaasut
qanoq akuutinneqartarsinnaanerannut najoqqutassior-
niarpugut.

suliat aaqqiissutissallu atorsinnaasut kimeqarluartullu
anguneqarsinnaanerussapput suliniummi pineqartut
pingaernerit, tassa Kalaallit Nunaanni innuttaasut
utoqqalisimasut iluaqutissaannik.

Pilersitseqatigiinnikkut
ineriartortitsisinnaa-
neq issittumi utoqqali-
neq pillugu ilisimatu-
sarnikkut suliniutini
arlalinni tunngaviuvoq.

Tamatumani ilisima-
sat ilisimatusarnermik
tunngaveqartut kom-
muninilu pisariaqar-
titat aalajangersimasut
aallaavagineqarput.

Ilisimatusartut sulisul-
lu suleqatigiinnerisigut

Ilisimatusarnikkut iner-
titsinikkullu suliniut Issittumi
Utoqqalineq.

Inuuniarnermi atugarisat, in-
uuunermi naleqartitat peqqin-
nissarlu Kalaallit Nunaanni
utoqqaat akornanni
(www.arktiskaldring.ku.dk)
(suliniutip normua 14195)
VELUXFONDEN-ip ilisimatu-
sarnikkut suliniuteqarnikkullu
suleqatigiinnermut tapii-

sutigisartagaasigut 5,6 mio.
kr.-inik aningaaasaliiffigineqar-
simavoq.

Suliniut 2017-imi januaarimi
aallartippoq 2020-p naanis-
saata tungaanut ingerlanne-
qassalluni.

Aamma tapiissuteqartuuvoq
atingaasaateqarfik Ensomme
Gamles Værn.

Ruth Montgomery-
Andersen, Inuaat Kul-
turianut Oqaluttuar-
saanerannullu Immik-
koortortamut aamma
Greenland Institute
for Circumpolar Health
Researchimut (GIHR)
atassuteqartoq.
rumo@uni.gl

Ileqqut naartusunut iluaqusersuisinnaasut

Ruth Montgomery-Andersen

Kalaallit Nunaanni napparsimmavinni peqqissaavinnilu naartusunik isumaginninneq pitsaaqaaq. Taamaattoq Kalaallit Nunaanni naalungiarsuit toqusarnerat anner-tukulupoq, soorlu Filippinerinisulli atugaatigaluni. Ajornartorsiut tamanna iliuuseqarfiumallugu peqqin-nissaqarfik naartusut ilarpassuinik Nuummut erniartor-titsisarpoq. Tamatumani pineqarput arnat najugaqarfinni minnerusuni juumuunik sullissisoqarfiumngitsuni naju-gaqartut imaluunniit naartusut allat erninerminni ajor-nartorsiuteqassangatinnartut.

Ukiut qulit kingulliit ingerlaneranni Kalaallit Nunaanni ernisarfitt ikilisimapput affaannanngorlutik juumuutul-lu atorfitt ilaat atorunnaarsinneqarsimallutik. 2008-mi sumiiffinni aqqaneqmarlunni juumuunik atorfekartit-sisoqarpoq, arnallu najukkaminnit aallarnatik erninis-saminnut periarfissaqarluarput – juumooqarluarpat aammalu naartunerminni ajunngikkaluarunik peqqil-lutilu. 2018-imi ernisarfitt juumuunik atorfekartitaqar-tut arfiniliinnanngorsimapput. Isorliunerusuni arnat nakorsamit misisortinnissaminnut periarfissaqarput,

ilaannikkuinnarli juumuumit takusarneqartarlutik. Er-niffissaminnut pigaangamik aatsaat juumuumit aalaja-ngersimasumik takusarneqartalersarput.

Naartusut ilarpassuisa najukkatik qimallugit kisimiillutik sivisuumik illoqarfimmi allamiittariaqartarnerat ilaqua-riit meerartallit naligiinnginnerannut allisaaqataavoq. Ilaqtariit isumalluutissaqarluartut inunnillu allanik attaveqarfissaqarluartut periarfissaqarluarput nammin-neq aalajangissallugu erninermut atatillugu tamatumalu kingorna sussanerlutik. Ilaqtariilli isumalluutissakin-nerusut periarfissakinnerupputtaaq namminneq peqqin-nissaminnut akisussaaffimmik tigusinissaminnut.

Kalaallit Nunaanni ilaqtariiussutsimi kikkorpassuit akuusarput. Timikkut eqqarlerisat kisimik pineqarneq aqorput, aammali meerarsiat, atiit, ikinngutit suleqatillu akuulertarput. Erninermut atatillugu toqqisisimaneq inuit ilarpassuisa ilaqtutanut nunaqqatinullu toqqaan-nartumik attuumassuteqartittarpaat. Ilaqtariinnik tu-laavissaqarneq isumannaallisaatitut isigneqarpoq,

ilaqtariinnillu tapersersortissaaleqineq isumannartumik inissisimanertut nalilerneqartarpoq. Kalaallit Nuna-an ni inuaat peqqinnissaannut pilersaarusiit naartusullu

pillugit ingerlatsineq timikkut atugarisanut tunngasunik ukkassiviugajupput – sianissutsimut, inooqatigiinnermut anersaakkullu ittunut tunngasut aamma pingaarutilit sammineqarpiaratik. Peqqissuseq pillugu taama aggulutumik isiginneriaaseqarneq suleriaaseqarnerlu Kalaallit Nunaanni kulturimut ikorfartuisunngilaq.

Nunarsuatta ilaani allani ingerlatsinikkut nalinginnaaleriartortut akerliannik Kalaallit Nunaat ingerlatsiviusimavoq. Akilinermi Nunavumi 2017-imi inatsisiliortoqarpoq arnat aallarlutik erniartortut tamarmik erninerminni najortigisassaminnik ingiaqatigineqarnissaminnut periarfissaqarnissaannik. Alaskami arnat nunaqqatitik qimallugit kujammut Anchoragemut Junomullunniit erniartortitaasut Alaska Native Health Consortiumimit akiliunneqartarpuit ingiaqatissarsissunneqartarlutik.

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik Europami nunani avannarlerni periaatsit malillugit tamatigut aaqqissusaavoq, nunani issittuni allani imaluunniit Australiami

nunaannarmiuni misilittagaaluartut ilisimatuussutsik-kullu angusat maluginiarneqartaratik. Aammattaaq peqqinissamut tunngatillugu qanoq ingerlatseriaaseqar-

2016-imi Kalaallit Nunaanni inungortut 819-iupput. Taakku ilaat 491-it Nuummi Dronning Ingridip Nappar-simavissuani inunngorput – taak-

kunannga 267-it sinerissameersunik anaanaqarlutik. Imaappoq naartusut sinerissameersut tamarmik 45 procentti Nuummi ernisimapput.

nissamik aalajangiisoqartinnagu ilaqtariit meerartallit nunaqqataallu naammattumik isumasiorneqarneq ajorput suut pisariaqartinneqarnersut.

Ajornartorsiummik tamatuminnga sammisaqarfivoq suliniut MANU – uku naalisarnerat: “Meeraq Angajoq-qaat Nuannaarneq”, tassaalluni angajoqqaat piareersartinneqartarnissaannut suleriaaseq. Angajoqqaanngortussat tassani kajumissaarneqassapput namminneq meeraasimanertik eqqarsaatigeqquillugu, meerartaassaminnullu qanoq atugassaqartitserusunnertik oqaloqatigiissutigeqquillugu. MANU 2017-imi aallartippoq, kalaallillu tunngaviusutigut naleqartitaat tamatumani aallaavigineqarput. Arnap naartulluni misigeqqaarneranit naartup qulingiluanik qaammateqalernissaata tungaanut angajoqqaat ilinniartinneqarnissaannik neqeroorfigineqarput. Suleriaatsip MANU-p siunertaasa ilagaat meeqqat atugarissaarnissaannut suleqataanissaq sumiginnaasarnerullu pitsaliornissaa.

Oqartoqarsinnaavoq Kalaallit Nunaanni meerartaartarnermut tunngatillugu kulturikkut ileqqutigut tunngaveqartumik ilaqtariit inooqatigiinnermik nukittorsaa-sinnaassutsimikkut namminneq peqqissutsiminnik si-uarsaasartut. Nunaqqatigiit pisortat ingerlatsinerannut isumaqataajuannanngillat, kisianni anaananngortussanik ilaquaannillu tapersersuisarput. Aanat, ajat qatanngutillu suli akisussaaffimmik tigusisarput ilaquattamin-

nik isumaginnillutik naartusoq erniartorluni ungasis-sumut aallaraangat. Ilaqtariit inuiaqatigiillu ileqqutoqqanik tamakkuningga tapersersuineratigut ilaqtariit nukittorsarneqassapput.

33

Atuagassat
God Barndom. MANU: Meeraq Angajoqqaat Nuannaarneq – Forældreforberedelse. Grønlands Selvstyre, 2016.
Trondheim, G. Slægtskab og køn i grønlandske bysamfund – følelser af forbundethed. Upubliceret ph.d.-afhandling. Nuuk: Ilisimatusarfik, 2011.
Montgomery-Andersen, R. Faces of Childbirth. The Culture of Birth and the Health of the Greenlandic Perinatal Family. Göteborg: Nordic School of Public Health, 2013.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:787231/FULLTEXT01.pdf>
“Ottawa to pay for travel companion for Indigenous women giving birth away from reserve”. The Canadian Press, 9. april 2017
<https://www.cbc.ca/news/politics/indigenous-women-pregnancy-reserve-escort-policy-change-1.4063082>
“Nye visitationsregler fører til færre fødesteder i Grønland”. Tidsskrift for Jordemødre, 2018.5 <http://www.jordemoderforeningen.dk/tidsskrift-for-jordemoedre/singlevisning/artikel/nye-visitationsregler-fører-til-færre-fødesteder-i-groenland/>

Tine Aagaard,
ilisimatoq, Peqqis-
saanermik Ilisimatu-
sarfiq aamma Roskilde
Universitetiani lektori
avataaneersoq.
tiaa@uni.gl

Nuummi utoqqaat periarfissaat

Tine Aagaard

2017-imi ilisimatusarnikkut suliniuteqartoqarpoq Kommuneqarfik Sermersuup utoqqarnik isumaginnittooqarfiata Ilisimatusarfimmilu Peqqissaanermik Ilisimatusarfipuq suleqatigiissutigisaannik. Suliniummi siunertaavoq utoqqaat Nuummi najugaqartut utoqqartut imaqarluartumik inuunissaminut periarfissaminik qanoq isiginninnerat utoqqarnillu isumaginnittut qanoq periarfissiinerat misissussallugu. Misissuinermi aallaaviuvoq pisinnaalersitseqqinnissamik suliniut angerlarsimaffinni isumaginninnermi ingerlanneqartoq, "sullissilersinnani sungiusaaqqaarnissamik" siunertaqartoq.

Taamatut sungiusaaqqaartarneq "ulluinnarni pisinnaalersitseqqinnissamik" anguniakkamik piviusungortitsineruvoq. Tassani pillorissaasut timimillu sungiusaasut innuttaasut suleqateqatigalugit nalilersuisput sungiusarneqarnissamik pisariaqartitsinerup qanoq atsigineranik, ulluinnarni nammineersinnaassuseq eqqarsaatigalugu – soorlu nammineq atisalersorsinnaaneq, nerisassiorsinnaaneq, eqquiaasinnaaneq anisinnaanerlu eqqarsaatigalugit. Angerlarsimaffimm

ikiortit angerlarsimaffinnut pulaaraangamik pilloris-
saasunit timimillu sungiusaasunit ilitsersuunneqarner-
mikkut sungiusaasuusarput.

Innuttaasuni utoqqaat amerliartuinnarput. Peqqin-
nissaqarfipuq utoqqarnillu sullisisut tunniussinnaa-
saat killeqarmata utoqqaat peqqinnerunissaat pisin-
naanerunissaallu pisariaqarpoq. Sullissilersinnani su-
ngiusaaqqaarnissamik suli-
nummi siunertaavoq utoqqaat
ikiorneqarnissaminnik pisari-
aqartitsinikinnerulernissaat.
Sungiusaanermilu pingaartuu-
voq sungiusarneqarnerminni
anguniagassanik aalajanger-
saanermi innuttaasut nammin-
neq peqataassasut, pisinnaa-
nerulernissartik sumut atussa-
nerlugu qanorlu imaqartissa-
nerlugu.

Ilisimatusarnikkut sulinium-
mut atatillugu utoqqaat arfi-
nillit apersorneqarsimapput
ulluinnarni inuunerannut
tunngasunik, utoqqarnillu

isumaginnittuni sulisut qulingiluat suliaat pillugit aper-sorneqarlutik. Kiisalu ingerlatsivimmi, utoqqarnut aaq-qissuussisarnerni ulluuneranilu sammisaqartitsivimi- mi pisunik malinnaaffiginnippugut, soorlumi aamma utoqqarnik isumaginninnermini politikkikkut periaat- sit misissorivut. Pissarsiavut annertugisassaanngillat, taamaattorli pissutsit qanoq innerannik arlalitsigut tikuussippuit.

Ilisimatusarnikkut suliniutip takutippaa angerlarsimaf- fimm ikiorteqarnikkut tunniunneqartartut, tassa sullin- neqarneq/isumagineqarneq aamma pisinnaalersitseqqini- niarneq, "teknikkikkut" sullissin-nermik taagorneqartut – tamatumani ilaatigut pineqarlutik nakorsaatissiisar- neq, asattorneqarneq, atisalersorneqarneq kiisalu kaffi- liornissamut imaluunniit singinik qilersinissamut sungi- usarneqarneq. Ikiuineq timikkut pisinnaassutsimut tun- ngatinneqarpoq. Tassa anguniagassat innuttaasunik su- leqatiserinninnikkut aalajangersarneqartut teknikkikkut siuaariaatissanut taamaattunut tunngatinneqarput.

Utoqqaat ulluinnarni inuunerannik paasisat takussutis- siippuit utoqqaat inuttut allatulli assigiinngitsigisut. Assigiinngitsunik tunuliaqutaqarlutillu tunngavissaqar- put utoqqartut inuunerminnik atuinis-saminnut, assi- giinngitsunillu naleqartitaqarput soqutigisaqarlutillu, taamaattumillu aamma taperser-sorneqarnissaminnut pisariaqartitsinerat assigiinngisitaartuulluni. Kisianni assigiissutit arlallit ilisimatusarnikkut tikkuarneqarput- taaq:

Siullermik: Utoqqaat ilungersorput ulluinnarni inuuner- minni pisariaqartitatik angujumallugit. Ikiorneqarnissa- minnik utaqqiinnanngillat.

Aappassaanik: Utoqqaat inuunerminni angusaminnik tulluusimaarutiginnippuit, taamatullu aamma ingerla- teqqikkusutaminnik pisinnaasaqarlutillu misilittagaqr- nertik nuannaralugu.

Pingajussaanik: Utoqqaat ikiorneqartariaqarnertik sun- giusarneqartariaqarnertillu tulluusimaarutiginngilaat, tamannali pisariaqartinnerarpaat pingaartitaminnik iliuuseqartuaannarusukkunik. Utoqqarnilli sullissinermi timikkut pisinnaassutsimik ukkatarinnippallaar- neq utoqqaat sanngiiffigisaannik saqqumilaartitsinertut amerlasuut misigisarpaat. Tamannalu akerlilersuiner- mik, kajumiillinermik uniinnarnermillu kinguneqar- sinnaavoq. Taamaalliluni pisinnaalersitseqqinniarneq siunertamut naapertuuttumik sunniuteqanngitsooratar- sinnaavoq.

Utoqqarnik ataatsimooqatigiissitsisarnerit utoqqarnik sullissivimmit aaqqissuunneqartartut pisinnaalersit-seqqinniarnermullu atasutut isigineqarsinnaasut, soorlu sammisaqartitsiviit, aaqqissugaapput utoqqaat inui-aqatigiinni nalikinnerusutut siunissaqanngitsutullu isigineqartarerat aallaavigalugu. Ilisimatusarnikkut suliniummi apersukkat amerlanerit inuiaqatigiinnit avissaartitaasutut pissusissamissullu inngitsutut pineqartutut misigisimapput. Sammisat neqeroorutigineqartut siunertaqanngitsumik suliatut misigineqarajupput.

Ilisimatusarnikkut suliniutikkut paasinarpooq utoqqaat inuiaqatigiinni pissusissamisoortumik peqataasussatut pineqarnissartik kissaatigigaat. Pisinnaasatik misilit-takkatillu atorlugit najukkaminni innuttaaqatigiinni peqataarusupput taamalu inuunerminnik imassaqartitserusullutik siunertaqartitserusullutillu. Apersuinermi assersuutissatut taaneqartut ilagaat meeqqanik meeqlerivimmittunik aneeqatiginnissinnaaneq taakkulu pingortitamik ilinniartillugit, atuartut angerlarsimaffiata

illoqarfimmilu innuttaasut akornanni aaqqiagiinnginerit iluarsiniarneqarneranni peqataasinjaaneq, utoq-qarnik allanik ikiuisinjaaneq kiisalu erinarsoqatigiinnikut inunnik allanik qimmassaasinjaaneq.

Kommuneqarfik Sermersuup utoqqaat pillugit politikkini taavaa ”inuppalaassutsimi inuit allat inuunerannut inississinjaasoqartartoq, inissisimanerat, pisariaqartataat kissaataallu paasineqartartut.” Suliniut manna utoqqaat inissisimanerannik pisariaqartitaannillu ilisimasaqnerulernissamut iluaqutaaniartussaavoq. Aammat-taaq tunngavisseeqataaniartussaavoq utoqqaat sullinnejarneranni timikkut pisariaqartitanik ukkatarinnippallaarnerup isornartorsiorneqarnissaanut. Suliniummilu tikkuussisoqarpoq ineriartortitsinermut periarfissanik utoqqarnik isiginneriaaseq imaattoq tunngavigalugu: Inooqataapput ilivitsumik inuunillit, ilisimasallit pisinnaasallillu, misilittagaqareersut siunissamullu takorluugallit – soorlumi inuit allat taamaattut.

Suliniut pillugu atuagassat:

Aagaard, Tine and Hounsgaard, Lise. 2018.
"Everyday Life with Chronic illness: Developing a Democratic
and Culture-Sensitive Healthcare Practice".

In: Braithwaite, Jeremy, Mannion, Russell, Matsuyama,
Yukihiro, Shekelle, Paul G., Whittaker, Stuart (eds.):
Health Care Systems: Future Predictions for Global Care.
Boca Raton: CRC Press, Taylor and Francis.

Aagaard, Tine. 2018. "Rehabilitering i hverdagslivet:
Borgerperspektiver på livet som gammel i Nuuk". Tikiusaq, nr. 1.
<http://pk.gl/pk-organisering/fagblad-tikiusaq/>
Aagaard, Tine. 2018. "Begreber om rehabilitering". Tikiusaq, nr. 2.
<https://pk.gl/pk-organisering/fagblad-tikiusaq/>